

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σεπτέμβριος 2012

Στην ερευνητική ομάδα που εκπόνησε την παρούσα μελέτη συμμετείχαν οι:

Svetoslan Danchev

Νίκος Παρατσιώκας

Τα μέλη της ερευνητικής ομάδας θα ήθελαν να ευχαριστήσουν τον κ. Άγγελο Τσακανίκα, Διευθυντή Ερευνών του ΙΟΒΕ για τη συμβολή του στην ολοκλήρωση της μελέτης.

Το ΙΟΒΕ ευχαριστεί επίσης τον ΣΕΤΕ για την υποστήριξη του και τη διευκόλυνση που παρείχε στην άντληση πρωτογενών στοιχείων για τον κλάδο.

Copyright © 2012 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)

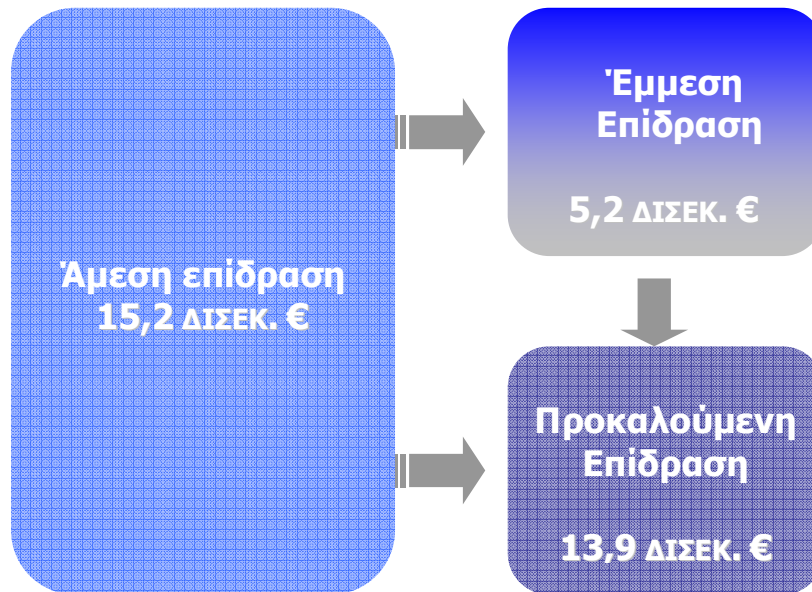
Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα

Τηλ.: (210 9211200-10), Fax: (210 9228130 & 210 9233977)

E-mail: iobe@iobe.gr - URL: <http://www.iobe.gr>

Επίδραση του τουρισμού στην Ελληνική οικονομία, 2010

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

34,4 ΔΙΣΕΚ. € Συνολική επίδραση ή 15,1% ΤΟΥ ΑΕΠ

Απασχόληση

**446 χιλ. θέσεις Άμεσης και Έμμεσης Απασχόλησης
741 χιλ. θέσεις εργασίας υποστηρίζονται από την ανάπτυξη
του τουρισμού στην Ελλάδα**

Φορολογία

**1,4 δισεκ. € έσοδα από την έμμεση φορολογία
(5% των συνολικών εσόδων από την έμμεση φορολογία)**

Περιεχόμενα

1.	ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	7
2.	ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	9
3.	ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟΥΣ ΕΓΧΩΡΙΟΥΣ ΚΛΑΔΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	13
3.1	ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ	14
3.2	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΓΧΩΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ...	17
3.2.1	<i>Επίδραση του τουρισμού στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα και στην απασχόληση</i>	19
3.3	Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	25
3.4	ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ – Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ	28
4.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	32
5.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	35
5.1	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	35
5.1.1	<i>Εκτίμηση του υποδείγματος Leontief</i>	35
5.2	ΠΙΝΑΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	38
6.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	43

Κύρια συμπεράσματα

- Ο τουρισμός αποτελεί κεντρικό πυλώνα ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας
- Η σημασία του τουρισμού αναδεικνύει την ανάγκη προσδιορισμού των διακλαδικών σχέσεων και της συνεισφοράς του στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα
- Ο τουρισμός δεν αποτυπώνεται σε ένα μεμονωμένο κλάδο, καθώς συνδέεται με ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων
- Το 2010 ο τουρισμός συνεισέφερε το 15,1% (ή 34,4 δισεκ. €) του συνολικού ακαθάριστου προϊόντος της χώρας
- Η άμεση επίδρασή του στο ΑΕΠ εκτιμάται σε 15,2 δισεκ. €
- Για κάθε 1.000 ευρώ τουριστική δαπάνη το ακαθάριστο προϊόν της ελληνικής οικονομίας αυξάνεται κατά 2.220 ευρώ
- Η επίτευξη του στόχου των 20 εκατ. αφίξεων αλλοδαπών επισκεπτών στην Ελλάδα θα είχε ως αποτέλεσμα:
 - οι τουριστικές εισπράξεις από το εξωτερικό να ανέλθουν τουλάχιστον στα 12,8 δισεκ. ευρώ ενώ,
 - σε όρους συνολικής επίδρασης στο ΑΕΠ η επιπλέον συνεισφορά θα είναι μεγαλύτερη των 7 δισεκ. ευρώ σε σχέση με το 2010
- Υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης αποτελούν τα 2/3 σχεδόν της άμεσης επίδρασης στην οικονομία από την τουριστική δαπάνη
- Σημαντική είναι επίσης η συνεισφορά των θαλάσσιων, οδικών και αεροπορικών μεταφορών
- Η έμμεση συνεισφορά του τουρισμού στην οικονομία εκτιμάται σε 5,2 δισεκ. €
- Εμπόριο, Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, Κατασκευές και Μεταποίηση επωφελούνται σε μεγαλύτερο βαθμό από την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος
- Στην αγορά εργασίας η άμεση και έμμεση τουριστική απασχόληση εκτιμάται σε 446 χιλ. θέσεις απασχόλησης

- Ξεπερνά ωστόσο, το μέγεθος αυτό αν συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι σημαντικός αριθμός ατόμων απασχολούνται σε τουριστικά επαγγέλματα συμπληρωματικά μιας άλλης εργασίας τους
- Η απασχόληση που επηρεάζεται από την ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα εκτιμάται σε 741 χιλ. ή 16% της συνολικής απασχόλησης στη χώρας
- Ο τουρισμός συμβάλλει στα κρατικά έσοδα συνεισφέροντας το 5% των συνολικών εσόδων της κυβέρνησης από την έμμεση φορολογία
- Η συνεισφορά του τουριστικού τομέα στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα, αναδεικνύει τη δυναμική του στο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας τα επόμενα έτη
- Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να δοθεί έμφαση σε ανεκμετάλλευτους μέχρι σήμερα πόρους-δραστηριότητες που θα ενισχύσουν τις αφίξεις και τα έσοδα από τον αλλοδαπό τουρισμό.

1. Σκοπός της μελέτης

Ο διεθνής τουρισμός αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους και πιο δυναμικούς τομείς της παγκόσμιας οικονομίας, σημειώνοντας συνεχή άνοδο και διαφοροποίηση με την ανάδειξη νέων χωρών-προορισμών στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη. Σε αυτό συμβάλλει αφενός η οικονομική ανάπτυξη και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου σε αρκετές χώρες με αποτέλεσμα την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος, αφετέρου η βελτίωση των υποδομών και των μεταφορών, γεγονός που καθιστά τις μετακινήσεις φθηνότερες και ταχύτερες. Η μετεξέλιξη του τουρισμού σε προσδιοριστικό παράγοντα κοινωνικής και οικονομικής προόδου, έχει ως αποτέλεσμα να αποτελεί πλέον αναπόσπαστο τμήμα του διεθνούς εμπορίου, με τις εισπράξεις από τον αλλοδαπό τουρισμό να κατατάσσονται στην τέταρτη θέση παγκοσμίως, έπειτα από το εισόδημα που δημιουργείται από τις εξαγωγές καυσίμων, χημικών και προϊόντων της αυτοκινητοβιομηχανίας.^[1]

Για την ελληνική οικονομία, ο τουρισμός αποτελεί κεντρικό πυλώνα ανάπτυξης με σημαντική συνεισφορά στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, στην απασχόληση και στις επενδύσεις. Η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, η εκτεταμένη ακτογραμμή και το φυσικό περιβάλλον είναι ορισμένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που καθιστούν τη χώρα από τους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως. Ταυτόχρονα, ο τουρισμός μαζί με την ναυτιλία αποτελούν τους πιο εξωστρεφείς τομείς της ελληνικής οικονομίας, με την εισροή ταξιδιωτικού συναλλάγματος να επιδρά θετικά στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας, συμβάλλοντας στη μείωση του ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών.

Σήμερα, η κρίση την οποία διέρχεται η ελληνική οικονομία υποδεικνύει την αναγκαιότητα υιοθέτησης δράσεων στην κατεύθυνση προσαρμογής σε ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο. Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι το πρότυπο αυτό θα πρέπει να δίνει έμφαση στην αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της χώρας και στην τόνωση της εξωστρέφειας και των επενδύσεων. Το ενδιαφέρον της αναπτυξιακής προοπτικής της ελληνικής οικονομίας από την πλευρά των πολιτικών και εργαλείων τόνωσης της εξωστρέφειας, στρέφεται εύλογα στις στρατηγικές ανάπτυξης των εξαγωγών προϊόντων και υπηρεσιών, όπως και στον τομέα του τουρισμού, ο οποίος καλείται να διαδραματίσει περισσότερο ενεργό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, μέσα σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον από τις χώρες της Μεσογείου, αλλά και από νέους αναδυόμενους προορισμούς.

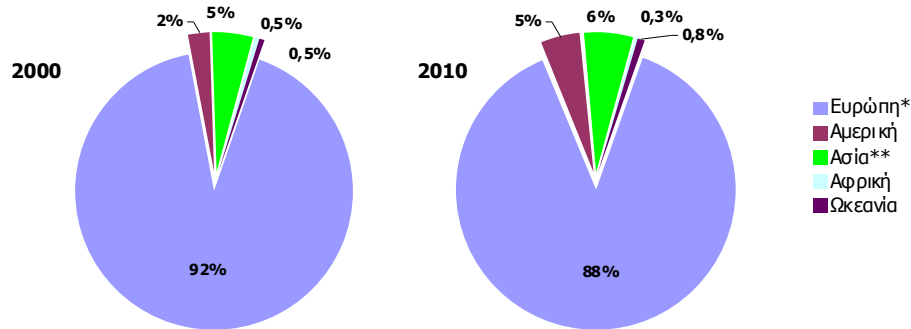
Στο σημερινό περιβάλλον αβεβαιότητας ωστόσο, απαιτείται τεκμηριωμένη ανάλυση της σημασίας που έχουν συγκεκριμένοι τομείς της ελληνικής οικονομίας, ώστε ο δημόσιος διάλογος να διεξάγεται επί τοις ουσίας και όχι με γενικόλογες διαπιστώσεις. Σε αυτό το πλαίσιο η σημασία του τουρισμού για την Ελλάδα πρέπει να εξηγηθεί και να αναλυθεί με ακρίβεια και να συμπεριλάβει όχι

μόνο συνήθη μεγέθη για την απεικόνιση της τουριστικής ζήτησης (π.χ. διεθνείς αφίξεις, εισπράξεις από αλλοδαπούς επισκέπτες κ.ά.), αλλά και την ευρύτερη επίδρασή του στην ελληνική οικονομία. Σκοπός της παρούσας μελέτης λοιπόν, αποτελεί ο προσδιορισμός και η αξιολόγηση της συνεισφοράς του τουρισμού στους εγχώριους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, στο παραγόμενο προϊόν και στην απασχόληση. Η ανάδειξη των διακλαδικών σχέσεων του τουριστικού τομέα αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο στην προσπάθεια κατανόησης της πολύπλευρης συνεισφοράς του τουρισμού, το οποίο μπορεί να ενταχθεί στο ευρύτερο πλαίσιο τουριστικής πολιτικής που θα πρέπει να αναπτυχθεί για τη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος της χώρας.

2. Κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τουρισμού

Η πολιτιστική κληρονομιά, η μεγάλη ακτογραμμή και το φυσικό κάλλος προσδίδουν στην Ελλάδα σημαντικά συγκριτικά φυσικά πλεονεκτήματα, με αποτέλεσμα να συγκαταλέγεται μεταξύ των κυριότερων τουριστικών προορισμών παγκοσμίως. Βασικό χαρακτηριστικό του ελληνικού τουριστικού προϊόντος αποτελεί ο γεωγραφικός προσδιορισμός της ζήτησης από το εξωτερικό, καθώς στο σύνολό της σχεδόν προέρχεται από την Ευρωπαϊκή ήπειρο, με την αναλογία μάλιστα να μην εμφανίζει μεταβολή την τελευταία δεκαετία (Διάγραμμα 2.1). Το 2010 οι αφίξεις από τις ευρωπαϊκές χώρες ανήλθαν σε 13,3 εκατ., εκ των οποίων το 68% προήλθε από χώρες της ΕΕ-27, ενώ το 40% αφορούσε επισκέπτες από χώρες-μέλη της Ευρωζώνης.

Διάγραμμα 2.1: Διαχρονική εξέλιξη αφίξεων αλλοδαπών επισκεπτών ανά ήπειρο

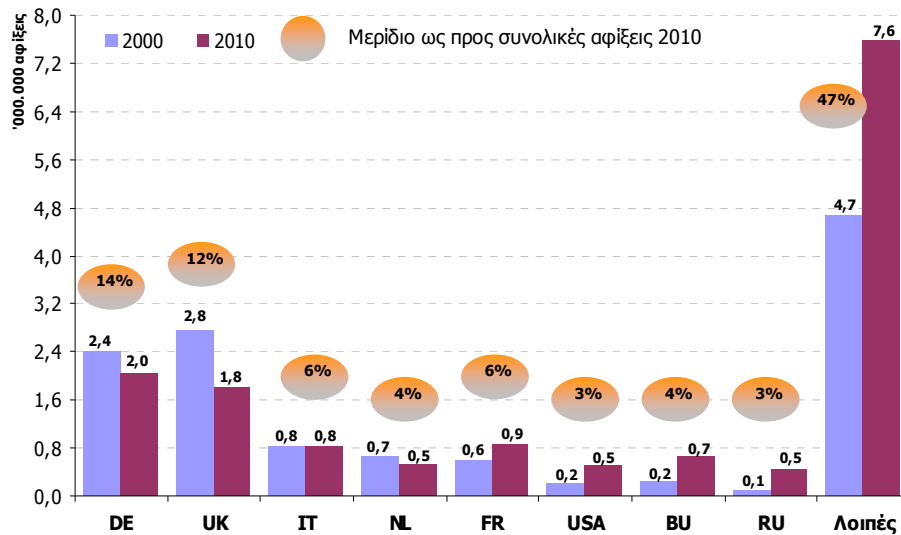
(*) Περιλαμβάνονται οι αφίξεις από τη Ρωσία, (**) Περιλαμβάνονται οι αφίξεις από την Τουρκία

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

Σε επίπεδο χωρών, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελούν διαχρονικά τις παραδοσιακές αγορές από τις οποίες προέρχεται ο μεγαλύτερος αριθμός ξένων επισκεπτών, αν και το μερίδιό τους βγαίνει μειούμενο τα τελευταία χρόνια. Είναι ενδεικτικό ότι το 2010 το ποσοστό από τις χώρες αυτές διαμορφώθηκε στο 14% και 12% των συνολικών αφίξεων, όταν το 2000 κυμαίνονταν στο 19% και 22% αντίστοιχα. Την τελευταία δεκαετία ωστόσο, αναδείχθηκαν νέες χώρες-αγορές από τις οποίες η Ελλάδα προσελκύει σημαντικό αριθμό επισκεπτών. Οι χώρες αυτές είναι κυρίως η Ρωσία και οι γειτονικές Βαλκανικές με τις αφίξεις να αντισταθμίζουν εν μέρει την κάμψη από άλλες χώρες (Διάγραμμα 2.2). Ιδιαίτερα οι αφίξεις από την Ρωσία εμφανίζουν σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια (μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης 20% την περίοδο 2005-2010), συμβάλλοντας ταυτόχρονα στην ενίσχυση των τουριστικών εισπράξεων, καθώς η μέση δαπάνη των επισκεπτών από τη χώρα αυτή κυμαίνεται σε διπλάσιο σχεδόν επίπεδο από τον αντίστοιχο μέσο όρο στο σύνολο των ξένων επισκεπτών (1.099 ευρώ έναντι 640 ευρώ μέση δαπάνη ανά ταξίδι το 2010). Αντίθετα, μικρός είναι ο αριθμός των επισκεπτών από χώρες όπως η Ιαπωνία και η Κίνα, γεγονός που υποδεικνύει την ύπαρξη και άλλων αγορών από τις οποίες η Ελλάδα θα μπορούσε να

επωφεληθεί από την προσέλκυση σημαντικού αριθμού επισκεπτών.

Διάγραμμα 2.2: Αφίξεις ξένων επισκεπτών στην Ελλάδα μεταξύ 2000 και 2010

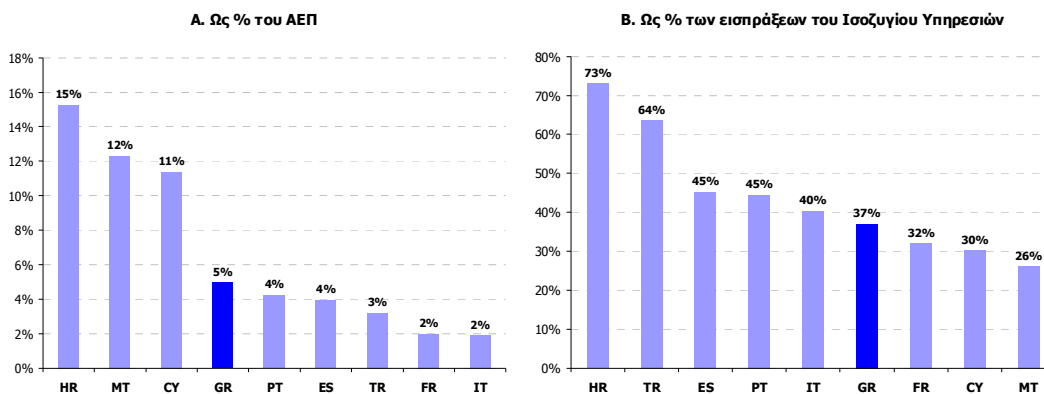

DE: Γερμανία, UK: Ην. Βασίλειο, IT: Ιταλία, NL: Ολλανδία, FR: Γαλλία, USA: Η.Π.Α., BU: Βουλγαρία, RU: Ρωσία

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: IOBE

Η συνεισφορά του τουρισμού στην ελληνική οικονομία αποτυπώνεται στις τουριστικές εισπράξεις (τη δαπάνη δηλαδή των ξένων επισκεπτών κατά την επίσκεψή τους στην Ελλάδα) η οποία αποτελεί το 5% (μέσος όρος πενταετίας 2005-2010) του ΑΕΠ, αναλογία που είναι υψηλότερη συγκριτικά με άλλες τουριστικά αναπτυγμένες χώρες της Μεσογείου, όπως η Ισπανία και η Τουρκία (Διάγραμμα 2.3Α).

Διάγραμμα 2.3: Τουριστικές εισπράξεις σε προορισμούς της Μεσογείου (ως % του ΑΕΠ και των εισπράξεων του Ισοζυγίου Υπηρεσιών), Μ.Ο.:2005-2010

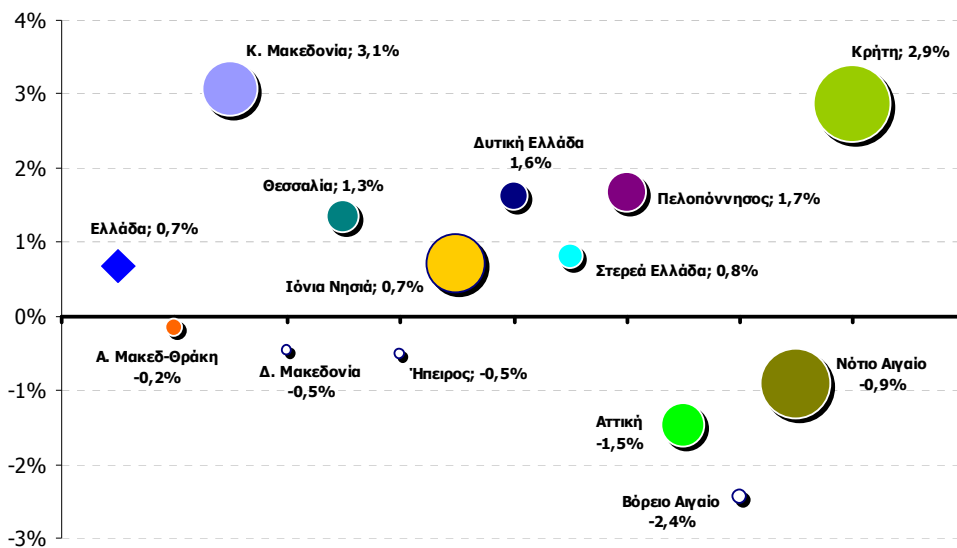
HR: Κροατία, MT: Μάλτα, CY: Κύπρος PT: Πορτογαλία ES: Ισπανία TR: Τουρκία FR: Γαλλία IT: Ιταλία

Πηγή: Eurostat Επεξεργασία: IOBE

Αντίστοιχα, τα έσοδα από τον αλλοδαπό τουρισμό υπερβαίνουν το 1/3 των συνολικών εισπράξεων του ισοζυγίου υπηρεσιών (αναλογία αντίστοιχη σχεδόν με εκείνη της Ιταλίας) γεγονός που συμβάλλει ουσιαστικά στη μείωση του ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών (Διάγραμμα 2.3B).

Σε επίπεδο περιφερειών από την άλλη πλευρά, υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις τόσο ως προς την ανάπτυξη του τουρισμού, όσο και στη δυναμική που έχει αναπτυχθεί την τελευταία δεκαετία. Με βάση τις διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακού τύπου καταλύματα και κάμπινγκ, το μεγαλύτερο ποσοστό καταγράφεται στην Κρήτη και στο Νότιο Αιγαίο, περιοχές που συγκαταλέγονται ανάμεσα στις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη μεγαλύτερη αναλογία διανυκτερεύσεων από αλλοδαπούς επισκέπτες. Παρατηρείται επίσης, συγκέντρωση της τουριστικής ζήτησης σε σχετικά λίγες περιφέρειες της χώρας, καθώς σημαντικός αριθμός διανυκτερεύσεων (εκτός από την Κρήτη και το Νότιο Αιγαίο) καταγράφεται επίσης στα Ιόνια Νησιά και στην Κεντρική Μακεδονία (Διάγραμμα 2.4).

Διάγραμμα 2.4: Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής –ΜΕΡΜ- διανυκτερεύσεων στα Ξενοδοχειακού τύπου καταλύματα ανά περιφέρεια την περίοδο 2000-2010

*Στον κάθετο άξονα παρουσιάζεται ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των συνολικών διανυκτερεύσεων ανά περιφέρεια. Το μέγεθος κάθε κύκλου αντανακλά αναλογικά τον αριθμό διανυκτερεύσεων που πραγματοποιούνται σε κάθε περιφέρεια.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

Αντίθετα, σε περιοχές με αξιόλογο φυσικό κάλλος, όπως το Βόρειο Αιγαίο, την Ήπειρο και την Ανατολική Μακεδονία–Θράκη, παρατηρείται αρκετά μικρότερος αριθμός διανυκτερεύσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Δυτικής Μακεδονίας, της μοναδικής περιφέρειας της χώρας χωρίς πρόσβαση στη θάλασσα, όπου οι διανυκτερεύσεις αντιστοιχούν μόλις στο 1% των συνολικών στη χώρα. Διαφαίνεται επομένως, πιθανό ανεκμετάλλετο δυναμικό

για περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη σε περιοχές όπως, η Δυτική Ελλάδα, η Πελοπόννησος, αλλά και η Αττική, δεδομένων των δυνατοτήτων για την ανάπτυξη του τουρισμού πόλεων (προορισμός city break).

3. Εκτίμηση της επίδρασης του τουρισμού στους εγχώριους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας

Η ανάπτυξη του τουρισμού, εκτός από την άμεση δαπάνη των επισκεπτών σε μια περιοχή επιφέρει πρόσθετες θετικές επιπτώσεις στην οικονομία, καθώς κινητοποιεί σημαντικό αριθμό παραγωγικών μονάδων που δραστηριοποιούνται για την κάλυψη της ζήτησης που δημιουργείται. Στο κεφάλαιο αυτό εκτιμάται η επίδραση (άμεση, έμμεση και προκαλούμενη) του τουρισμού στους εγχώριους κλάδους δραστηριότητας της ελληνικής οικονομίας από τη δαπάνη για τουριστικές υπηρεσίες, αλλά και τις επενδύσεις που σχετίζονται με τη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος. Η ανάλυση των μεγεθών στηρίζεται στα διεθνή πρότυπα για την τουριστική στατιστική του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού¹ (UNWTO),^[2] όπου περιγράφονται οι ορισμοί αναφορικά με τις διαφορετικές εκφάνσεις του τουρισμού και τα χαρακτηριστικά των επισκεπτών σε μια περιοχή, όπως επίσης η έννοια της τουριστικής δαπάνης και οι κατηγοριοποιήσεις της.

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία για την ανάπτυξη Δορυφόρων Λογαριασμών Τουρισμού,^[3] η εκτίμηση σχετικών με τον τουρισμό μεγεθών θα πρέπει να βασίζεται σε έγκυρες στατιστικές πηγές οι οποίες επιτρέπουν τη διαχρονική σύγκρισή τους. Για το σκοπό αυτό συστήνεται η χρήση του Συστήματος Εθνικών Λογαριασμών το οποίο αποτελεί ένα εργαλείο ποσοτικής περιγραφής οικονομικών μεγεθών. Το σύστημα αυτό ενσωματώνει μια δέσμη στατιστικών και άλλων πληροφοριών για τις εκτιμήσεις του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και των συνιστωσών του, ενώ περιλαμβάνει στοιχεία, όπως οι ετήσιοι πίνακες προσφοράς και χρήσεως και οι συμμετρικοί πίνακες εισροών-εκροών².

Σε αντίθεση όμως, με σημαντικούς κλάδους της οικονομίας, όπως η Γεωργία, η Βιομηχανία, το Εμπόριο, οι Κατασκευές, κλπ., η οικονομική δραστηριότητα του τουρισμού δεν αποτυπώνεται σε ένα μεμονωμένο κωδικό στο Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών. Η ιδιαιτερότητα του τουρισμού εντοπίζεται στον προσδιορισμό του κλάδου με βάση τη ζήτηση που προέρχεται από συγκεκριμένη κατηγορία καταναλωτών, τους ταξιδιώτες. Ένα άτομο καταναλώνει αγαθά-υπηρεσίες που σχετίζονται με τον τουρισμό όταν πραγματοποιεί ένα ταξίδι (ή μια επίσκεψη) σε μια περιοχή άλλη από εκείνη της μόνιμης κατοικίας του για χρονικό διάστημα μικρότερο του έτους και σκοπό άλλο από εκείνο της εργασίας³. Το γεγονός αυτό διαφοροποιεί τον επισκέπτη από άλλες κατηγορίες

¹ Στη συνέχεια της μελέτης η αναφορά στα Διεθνή πρότυπα για την τουριστική στατιστική γίνεται με τον όρο IRTS '08 (International Recommendation for Tourism Statistics 2008).

² Οι πίνακες προσφοράς-χρήσεως αποτελούν το πλαίσιο αποτύπωσης της σχέσης που συνδέει τη ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες και την προσφορά αυτών των αγαθών και υπηρεσιών σε μια οικονομία. Οι πίνακες εισροών-εκροών περιγράφουν τις σχέσεις μεταξύ των παραγωγικών κλάδων μιας οικονομίας.

³ Με κριτήριο τον κύριο σκοπό, τα ταξίδια που πραγματοποιούνται από τουρίστες και επισκέπτες (same-day visitors) κατατάσσονται σε προσωπικά και επαγγελματικά. Στα προσωπικά ταξίδια διακρίνονται οι κατηγορίες: α) διακοπές και αναψυχή, β) επίσκεψη σε φίλους και συγγενείς, γ) εκπαίδευση, δ) υγεία και ιατρική φροντίδα ε) θρησκευτικός τουρισμός και στ) αγορές και διαμετακόμιση επιβατών.

καταναλωτών, καθιστώντας αναγκαίο τον ορισμό του τουριστικού τομέα από την πλευρά της ζήτησης.^[4]

Για το λόγο αυτό, συστήνεται η μέτρηση της τουριστικής δραστηριότητας να γίνεται με τη χρήση Δορυφόρων Λογαριασμών Τουρισμού (ΔΛΤ), οι οποίοι αποτελούν ένα αναλυτικό πλαίσιο μέσα από το οποίο αναδεικνύονται οι πηγές της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς. Όμως, η πλήρης ανάπτυξη ΔΛΤ είναι μια χρονοβόρα και δαπανηρή διαδικασία, η οποία δεν περιλαμβάνεται στο σκοπό της παρούσας μελέτης. Ταυτόχρονα, οι ΔΛΤ αποτελούν ένα περιγραφικό εργαλείο, το οποίο δεν λαμβάνει υπόψη την έμμεση και προκαλούμενη επίδραση στην οικονομία από την τουριστική κατανάλωση.

Στην παρούσα μελέτη η εκτίμηση της συνολικής επίδρασης του τουρισμού στην οικονομία γίνεται με την χρήση των πινάκων εισροών-εκροών της ελληνικής οικονομίας για το 2010, προσαρμοσμένων με τη χρήση πρωτογενών στοιχείων από έρευνα στις τουριστικές επιχειρήσεις για τον προσδιορισμό των συντελεστών παραγωγής στους τουριστικούς κλάδους. Θεωρώντας την τουριστική δαπάνη ως μια εξωγενή μεταβολή στην τελική ζήτηση (αντίστοιχα και τις επενδύσεις), υπολογίζονται η συνολική επίδραση στην ελληνική οικονομία με τη χρήση του υποδείγματος εισροών-εκροών του Leontief.

3.1 Βασικές έννοιες του τουρισμού και η σύνδεση τους με τους Εθνικούς Λογαριασμούς

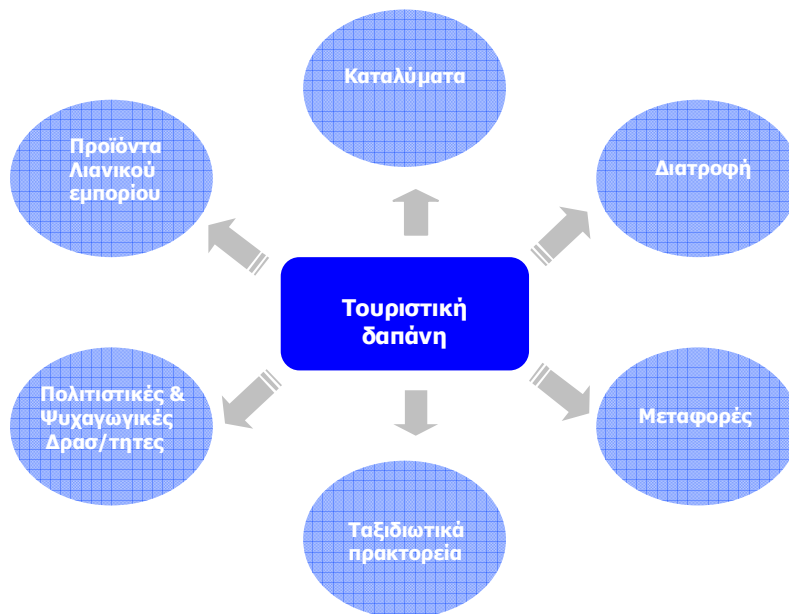
Στο σύστημα Εθνικών Λογαριασμών ο τουρισμός δεν αποτυπώνεται σε ένα μεμονωμένο κλάδο, καθώς συνδέεται με ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών που καταναλώνονται από τους επισκέπτες μιας περιοχής. Προκειμένου επομένως, να αναλυθεί η επίδραση του στην οικονομία είναι αναγκαίος ο προσδιορισμός των οικονομικών δραστηριοτήτων (κλάδων) που συμμετέχουν στην παραγωγή-διάθεση αγαθών και υπηρεσιών που συνθέτουν την τουριστική δαπάνη (κατανάλωση).

Σύμφωνα με το IRTS '08 (§ 4.2), ως τουριστική δαπάνη ορίζεται το ποσό που καταβάλλεται για την απόκτηση καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση ή προς τρίτους τόσο για την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού όσο και κατά τη διάρκειά του. Περιλαμβάνει τις δαπάνες των επισκεπτών, όπως επίσης και τα έξοδα που καταβάλλονται από άλλα άτομα για λογαριασμό εκείνων.

Κυριότερες κατηγορίες τουριστικής δαπάνης αποτελούν: α) η **εισερχόμενη** τουριστική δαπάνη, δηλαδή η δαπάνη από αλλοδαπούς επισκέπτες οι οποίοι ταξιδεύουν σε μια χώρα αναφοράς, β) η **εγχώρια** τουριστική δαπάνη η οποία περιλαμβάνει την κατανάλωση των ημεδαπών επισκεπτών

στη χώρα αναφοράς και γ) η **εξερχόμενη** τουριστική δαπάνη που σχετίζεται με τα ταξίδια ημεδαπών σε χώρες άλλες από εκείνη της μόνιμης διαμονής τους. Για την εκτίμηση της επίδρασης του τουρισμού στην ελληνική οικονομία λαμβάνονται υπόψη η εισερχόμενη και η εγχώρια τουριστική δαπάνη, το άθροισμα των οποίων αποτελεί την **εσωτερική** τουριστική δαπάνη (internal tourism consumption). Η κατανάλωση του εξερχόμενου τουρισμού αποτελεί αξία που διοχετεύεται σε περιοχές μη μόνιμης εγκατάστασής τους και για το λόγο αυτό δεν συνυπολογίζεται στην εκτίμηση της επίδρασης του τουρισμού στην εγχώρια οικονομία.

Διάγραμμα 3.1: Κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών που σχετίζονται με την τουριστική δαπάνη

Πηγή: UNWTO

Η σύνδεση ενός προϊόντος με τον τουρισμό καθορίζεται από την ιδιότητα του καταναλωτή ως επισκέπτη σε έναν προορισμό. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιείται ο όρος «τουριστικό χαρακτηριστικό προϊόν»⁴ για να περιγράψει αγαθά και υπηρεσίες η ζήτηση των οποίων θα ήταν πολύ μικρή σε μια οικονομία όπου ο τουρισμός δεν θα είχε αναπτυχθεί. Επομένως, οι κατηγορίες προϊόντων που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση της τουριστικής δαπάνης συνδέονται με τις ανάγκες ενός επισκέπτη σε μια περιοχή που δεν αποτελεί τον τόπο μόνιμης κατοικίας του και διακρίνονται στα καταλύματα, στην διατροφή (φαγητό και ποτά), στις μεταφορές, στις υπηρεσίες

⁴ Τουριστικά χαρακτηριστικό προϊόν ορίζεται το προϊόν που πληροί ένα ή και τα δύο από τα παρακάτω κριτήρια:

- α) Η τουριστική δαπάνη για το προϊόν αποτελεί σημαντικό μέρος της συνολικής τουριστικής δαπάνης
- β) Η τουριστική δαπάνη για το προϊόν αντιπροσωπεύει σημαντικό τμήμα της συνολικής του προσφοράς στην οικονομία. Αυτό σημαίνει ότι η προσφορά ενός τουριστικά χαρακτηριστικού προϊόντος θα περιορίζονταν σημαντικά εφόσον δεν υπήρχαν επισκέπτες σε μια περιοχή [IRTS 2008 §5.10].

των ταξιδιωτικών πρακτορείων, στις ψυχαγωγικές-πολιτιστικές δραστηριότητες και στις αγορές αναμνηστικών, αλλά και προϊόντων καθημερινής χρήσης (Διάγραμμα 3.1)⁵.

Ο προσδιορισμός των αγαθών και υπηρεσιών που είναι αποτέλεσμα της τουριστικής ζήτησης υποδεικνύει την αναγκαιότητα σύνδεσης τους με την πλευρά της προσφοράς από τους εγχώριους παραγωγούς⁶.

Πίνακας 3.1: Αντιστοίχιση αγαθών-υπηρεσιών συνδεδεμένων με την τουριστική κατανάλωση και κλάδων οικονομικής δραστηριότητας βάσει της ΣΤΑΚΟΔ-08

Αγαθά και Υπηρεσίες που σχετίζονται με την Τουριστική κατανάλωση	Ονοματολογία ΣΤΑΚΟΔ-08
Καταλύματα	Κλάδος 55: Καταλύματα
Φαγητό και Ποτά	Κλάδος 56: Δραστηριότητες Υπηρεσιών Εστίασης
Ταξιδιωτικά πρακτορεία	Κλάδος 79: Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων και γραφείων οργανωμένων ταξιδιών
Χερσαίες μεταφορές	Κλάδος 49: Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών
Πλωτές μεταφορές	Κλάδος 50: Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές επιβατών
Αεροπορικές μεταφορές	Κλάδος 51: Αεροπορικές μεταφορές επιβατών
Ενοικίαση αυτοκινήτων	Κλάδος 77: Ενοικίαση και εκμίσθωση μηχανοκίνητων οχημάτων
Πολιτιστικές δραστηριότητες	Κλάδος 91: Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλάκων, μουσείων και λοιπές πολιτιστικές δραστηριότητες
Αναψυχή, και Αθλητικές δραστηριότητες	Κλάδος 93: Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας.
Συνέδρια-Εμπορικές Εκθέσεις	Κλάδος 82.3*: Οργάνωση συνεδρίων και εμπορικών εκθέσεων
Αγορές αγαθών, δώρων, αναμνηστικών	Κλάδος 47.2*: Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα

* Οι κλάδοι 82.3 & 47.2 είναι υποκατηγορίες των κλάδων 82 «Διοικητικές δραστηριότητες και άλλες δραστηριότητες παροχής υποστήριξης επιχειρήσεων» και 47 «Λιανικό εμπόριο εκτός εμπορίου μηχανοκίνητων οχημάτων-μοτοσυκλετών».

Πηγή: UNWTO, ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** IOBE

Ο Πίνακας 3.1 απεικονίζει τη σύνδεση αγαθών-υπηρεσιών που σχετίζονται με την τουριστική δαπάνη με τους αντίστοιχους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας της ΣΤΑΚΟΔ-08 σε διψήφια ανάλυση (την ανάλυση δηλαδή που ακολουθείται στους πίνακες εισροών-εκροών της ελληνικής

⁵ Βλέπε Πίνακα 5.2 του παραρτήματος για τον καθορισμό των τουριστικά χαρακτηριστικών αγαθών και υπηρεσιών.

⁶ Στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών (European System of Accounts, ESA 95) τα οικονομικά δεδομένα των χωρών-μελών της ΕΕ ακολουθούν τη στατιστική ονοματολογία των οικονομικών δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (NACE). Δεδομένου ότι η ανάλυση των διακλαδικών σχέσεων στους πίνακες εισροών-εκροών της ελληνικής οικονομίας έχει αναπτυχθεί βάσει της NACE Rev.2, η κατηγοριοποίηση των προϊόντων χαρακτηριστικής ζήτησης του τουρισμού ακολουθεί (στη μελέτη αυτή) την ταξινόμηση της ΣΤΑΚΟΔ-08 (Στατιστική Ταξινόμηση Κλάδων του έτους 2008 που αντιστοιχεί με τη NACE Rev.2).

οικονομίας). Για παράδειγμα, τα καταλύματα που αποτελούν βασικό συστατικό στοιχείο της ζήτησης για τουριστικές υπηρεσίες αντιστοιχίζονται με τον κλάδο 55 της ΣΤΑΚΟΔ-08. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα Ξενοδοχεία και μοτέλ (με ή χωρίς εστιατόριο), οι εγκαταστάσεις κατασκήνωσης, τα ενοικιαζόμενα δωμάτια, οι ξενώνες και άλλες επιχειρήσεις παροχής καταλύματος (πχ σαλέ, αγρεπαύλεις, διαμερίσματα διακοπών κλπ.)⁷.

Επισημαίνεται ότι στην μεθοδολογία για την εκτίμηση της επίδρασης του τουριστικού τομέα στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα, τα μεγέθη (ακαθάριστη προστιθέμενη αξία, ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και απασχόληση) για τις Υπηρεσίες Εστίασης (κλάδος 56), Λιανικού Εμπορίου (κλάδος 47) και Αναψυχής-Αθλητικών δραστηριοτήτων (κλάδος 93) καλύπτουν, βάσει συγκεκριμένων υποθέσεων, το τμήμα⁸ εκείνο που συνδέεται με την τουριστική ζήτηση. Σκοπός της προσέγγισης αυτής είναι να μην προσμετρηθεί η επίδραση στην κατανάλωση που προέρχεται από τους μόνιμους κατοίκους στον τόπο προορισμού.

3.2 Συνολική επίδραση του τουρισμού στην εγχώρια Ελληνική οικονομία: Μεθοδολογία και εκτιμήσεις

Η εκτίμηση της επίδρασης του τουρισμού σε κύρια μεγέθη της ελληνικής οικονομίας βασίζεται σε στοιχεία του 2010 (πιο πρόσφατα διαθέσιμα). Αν και η συρρίκνωση του ακαθάριστου προϊόντος (ως αποτέλεσμα της υφεσιακής τροχιάς της οικονομίας που εν μέρει οφείλεται και στη διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής) οδηγεί ενδεχομένως σε μείωση των μεγεθών σε απόλυτους όρους, οι εκτιμήσεις ως αναλογία στο σύνολο της οικονομίας αναδεικνύουν το σημαντικό ρόλο του τουρισμού στην ελληνική οικονομία.

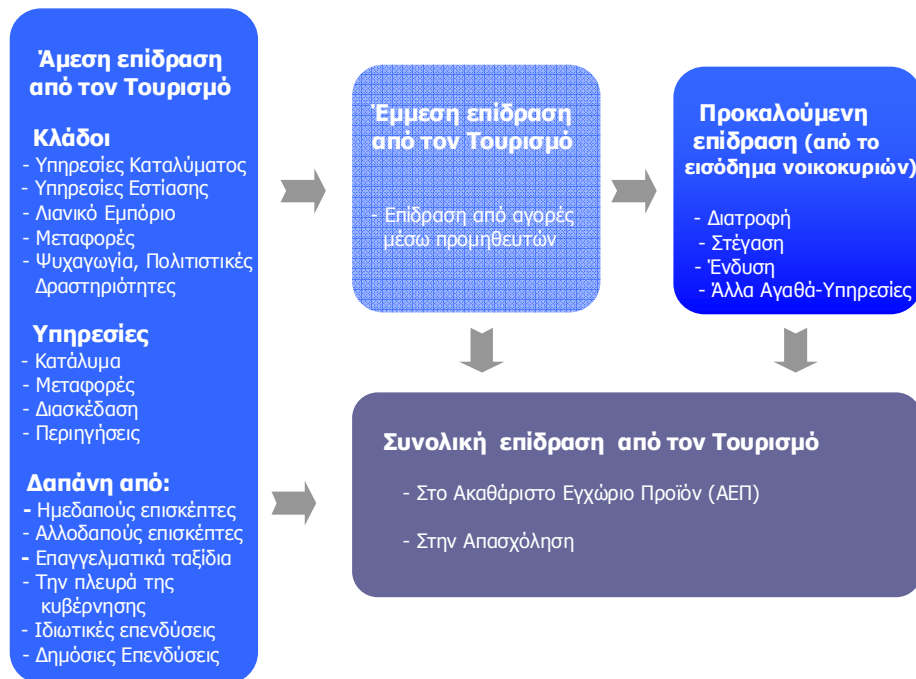
Η συνεισφορά (επίδραση) του τουρισμού στην εγχώρια οικονομία διακρίνεται σε άμεση, έμμεση και προκαλούμενη (Διάγραμμα 3.2). Η αύξηση της τελικής ζήτησης ως αποτέλεσμα της τουριστικής δαπάνης (εισερχόμενης και εγχώριας) επηρεάζει τις επιχειρήσεις εκείνες που το μεγαλύτερο μέρος του κύκλου εργασιών τους προέρχεται από την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας. Οι μεταβολές του επιπέδου της παραγωγής, λόγω της τουριστικής κατανάλωσης, σε συνδυασμό με την αύξηση των αρχικών εισροών που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις αυτές αντιπροσωπεύουν την **άμεση επίδραση** από την τουριστική κατανάλωση.

⁷ Βλέπε Πίνακα 5.3 του Παραρτήματος για τις κατηγορίες επιχειρήσεων που εντάσσονται στον κλάδο 55 (Καταλύματα).

⁸ Οι επιχειρήσεις στους συναφείς με τον τουρισμό κλάδους που δραστηριοποιούνται στις τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές ως ποσοστό του συνόλου της χώρας με βάση τα στοιχεία του Μητρώου Επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ. Ως τουριστικές περιοχές λαμβάνονται, βάσει του αριθμού των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχειακού τύπου καταλύματα και κατασκήνωσεις της χώρας, η νησιωτική Ελλάδα (Ιόνια Νησιά, Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο, Κρήτη) και η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας όπου το 2010 πραγματοποιήθηκαν τα $\frac{3}{4}$ περίπου του συνολικών διανυκτερεύσεων.

Η μεγαλύτερη παραγωγή στους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που επηρεάζονται άμεσα από τον τουρισμό, συνεπάγεται επίσης την αύξηση της ζήτησης για προϊόντα άλλων κλάδων που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία. Δημιουργείται έτσι από την πλευρά των προμηθευτών, η ανάγκη επιπρόσθετων εισροών (αρχικών και ενδιάμεσων) για την κάλυψη της επιπλέον ζήτησης των προϊόντων που οι ίδιες παράγουν (όσες από τις εκροές δεν μπορούν να παραχθούν εντός της οικονομίας εισάγονται). Η αλληλεξάρτηση αυτή μεταξύ των παραγωγικών διαδικασιών σε μια οικονομία αποτελεί την **έμμεση επίδραση**.

Διάγραμμα 3.2: Μορφές επίδρασης (άμεση, έμμεση, προκαλούμενη) από την ανάπτυξη του τουρισμού στην οικονομία

Πηγή: WTTC^[5]

Επιπρόσθετα, τα νοικοκυριά αμείβονται με εισοδήματα για την εργασία την οποία προσφέρουν στο πλαίσιο ικανοποίησης της τελικής ζήτησης για τουριστικά προϊόντα και υπηρεσίες κατά το μήκος της αλυσίδας αξίας. Παράλληλα, ως καταναλωτές δαπανούν τα εισοδήματά τους για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών. Έτσι, μια αλλαγή στην ποσότητα της εργασίας που χρειάζεται για την παραγωγή σε έναν ή περισσότερους κλάδους επηρεάζει το εισόδημα τους, άρα και τις δαπάνες τις οποίες κάνουν ως καταναλωτικές μονάδες. Επομένως, το ύψος των αγορών τους εξαρτάται από το εισόδημά τους, το οποίο με τη σειρά του εξαρτάται από το μέγεθος της παραγωγής κάθε κλάδου. Με τον όρο **προκαλούμενη επίδραση** περιγράφεται η συνεισφορά στα αποτελέσματα (ΑΕΠ, απασχόληση, κλπ.) από τη ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες στην

οικονομία, ως αποτέλεσμα της μεταβολής του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών που λαμβάνουν κατά το μήκος της αλυσίδας αξίας των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Για την εξέταση της οικονομικής επίπτωσης του τουρισμού στους εγχώριους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, η μελέτη επικεντρώνεται στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ). Η ΑΠΑ ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ της αξίας παραγωγής και της συνολικής ενδιάμεσης κατανάλωσης. Στην ουσία, πρόκειται για τους πόρους που «μένουν» στην οικονομία για την πληρωμή μισθών, εργοδοτικών εισφορών, φόρων στην παραγωγή, αποσβέσεων κεφαλαίου και μερισμάτων στους μετόχους των εταιρειών, καθώς και για την συσσώρευση κεφαλαίου ως αποθεματικό κερδών των επιχειρήσεων, το οποίο αποτελεί σημαντική πηγή πόρων για μελλοντικές επενδύσεις. Το άθροισμα της ΑΠΑ και των έμμεσων φόρων (εξαιρουμένων των επιδοτήσεων) επί των προϊόντων που καταναλώνονται, αποτελεί το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) που παράγεται από κάθε κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Το ΑΕΠ από τον τουρισμό, ισοδυναμεί με το ακαθάριστο προϊόν των κλάδων που συμμετέχουν άμεσα ή έμμεσα στη διαμόρφωση του τουριστικού προϊόντος.

3.2.1 Επίδραση του τουρισμού στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα και στην απασχόληση

Το ΑΕΠ αποτυπώνει την αξία σε χρηματικές μονάδες των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στη διάρκεια ενός έτους. Μέρος της παραγωγής αυτής από κάθε κλάδο απορροφάται από άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας ως εισροή στην παραγωγική τους διαδικασία. Εκτός όμως από την ενδιάμεση ζήτηση, το προϊόν που παράγεται καταναλώνεται από τα νοικοκυριά, το κράτος (την κυβέρνηση), κατευθύνεται σε επενδύσεις, αλλά και εξάγεται εκτός της χώρας. Το άθροισμα αυτών των παραγόντων αντιπροσωπεύει την τελική ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες η οποία μαζί με την ενδιάμεση αποτελούν τη συνολική ζήτηση για το προϊόν κάθε κλάδου.

Στην περίπτωση του τουρισμού, η κατανάλωση των τουριστικά χαρακτηριστικών προϊόντων από την πλευρά των νοικοκυριών αντιπροσωπεύει τη ζήτηση που δημιουργείται από τον ημεδαπό τουρισμό, ενώ η ζήτηση από το κράτος σχετίζεται με δαπάνες από την πλευρά της κυβέρνησης, όπως για παράδειγμα η διαφημιστική προβολή για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος και τα έξοδα φιλοξενίας ξένων στη διάρκεια επίσκεψης και παραμονής τους στην Ελλάδα. Αντίστοιχα, οι επενδύσεις αφορούν στα χρήματα που δαπανώνται από τον δημόσιο, αλλά και τον ιδιωτικό τομέα για την εκτέλεση επενδυτικών έργων που ως στόχο έχουν τη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος και των προσφερόμενων υπηρεσιών στους επισκέπτες μιας περιοχής.

Από την άλλη πλευρά, οι εξαγωγές αντανakλούν τη ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες από τους ξένους που επισκέπτονται την Ελλάδα, μέγεθος το οποίο, σε χρηματική αξία, αποτυπώνεται στις

ταξιδιωτικές εισπράξεις και τα έσοδα από την κρουαζιέρα. Η χρήση πινάκων εισροών-εκροών έχουν ως στόχο να εκφράσουν τη δαπάνη από την πλευρά της τελικής ζήτησης σε όρους προϊόντος, κατανέμοντας το συνολικό τουριστικό ΑΕΠ στο άμεσο, έμμεσο και προκαλούμενο αποτέλεσμα. Αυτό επιτυγχάνεται με την υπόθεση ότι η τελική ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες αποτελεί μια εξωγενή αλλαγή στην οικονομική δραστηριότητα οι επιπτώσεις της οποίας εκτιμώνται για το σύνολο της οικονομίας.

Το συνολικό αποτέλεσμα εξετάζεται στη μελέτη αυτή ως το άθροισμα που δημιουργείται από την επίπτωση της τουριστικής δαπάνης (δηλαδή τα χρήματα που δαπανούν οι επισκέπτες, ημεδαποί ή αλλοδαποί, στις κατηγορίες αγαθών-υπηρεσιών που αποτυπώνονται στο Διάγραμμα 3.1), αλλά και την επίπτωση από την πλευρά των επενδύσεων. Θα πρέπει ωστόσο, να σημειωθεί η δυσκολία να εντοπιστούν στοιχεία αναφορικά με το ύψος των επενδύσεων που σχετίζονται με τον τουριστικό τομέα, εξέλιξη που σε σημαντικό βαθμό οφείλεται στο μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό σε διαφορετικούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Αντίστοιχη δυσκολία, εντοπίζεται και στον ακριβή προσδιορισμό εκείνων των δημόσιων επενδύσεων που στοχεύουν στην ανάπτυξη ή τη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος. Το γεγονός αυτό, είναι πιθανό να υποεκτιμά την επίδραση των επενδύσεων που έχουν άμεση σχέση με τον τουριστικό τομέα στο εγχώριο παραγόμενο προϊόν.

Για το σκοπό αυτό, ως σχετικές με τον τουρισμό επενδύσεις θεωρούνται οι πληρωμές που πραγματοποιήθηκαν από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) του 2010 για υποδομές (π.χ. δρόμους, λιμάνια κ.ά.) στις τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές-περιφέρειες της χώρας, οι πιστώσεις από το ΠΔΕ στο Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού⁹, όπως και η εκτίμηση του ύψους των επενδύσεων στον κλάδο των υπηρεσιών καταλύματος¹⁰ (Βλέπε Παράρτημα Πίνακες 5.4 και 5.5 αντίστοιχα).

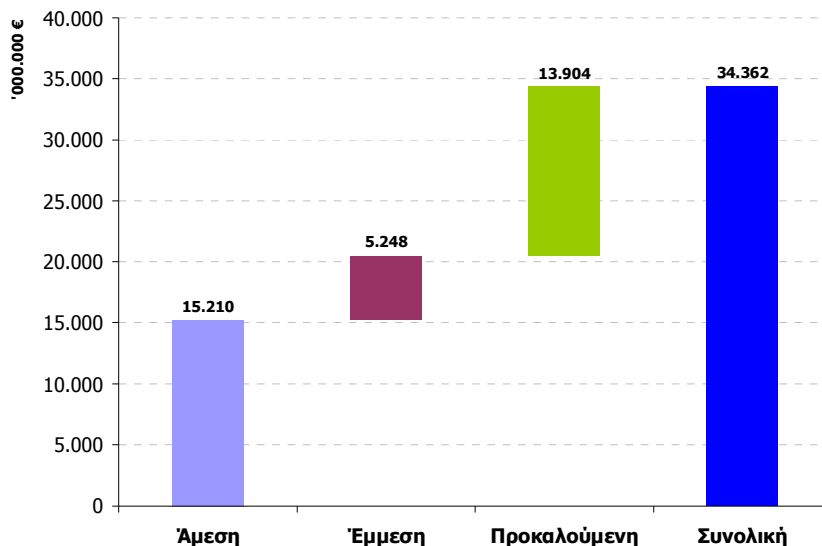
Με βάση τις παραπάνω υποθέσεις, η άμεση επίδραση του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας το 2010 εκτιμάται σε 15,2 δισεκ. ευρώ, η έμμεση σε 5,2 δισεκ. ευρώ και η προκαλούμενη σε 13,9 δισεκ. ευρώ (Διάγραμμα 3.3Α). Έτσι, η συνολική επίδραση ανέρχεται σε 34,4 περίπου δισεκ. ευρώ, γεγονός που καταδεικνύει τη σημασία που διαδραματίζει ο τουρισμός στην ελληνική οικονομία, καθώς συνεισφέρει το 15,1% του συνολικού ακαθάριστου προϊόντος της χώρας.

⁹ Οι επενδύσεις του ΠΔΕ στις περιφέρειες της χώρας κατευθύνονται σε έργα που συμβάλλουν στη βελτίωση των υφιστάμενων υποδομών (όπως για παράδειγμα, δρόμοι και λιμάνια), οι οποίες με τη σειρά τους ευνοούν και την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος και των υπηρεσιών που προσφέρονται στους επισκέπτες. Με το ίδιο σκεπτικό, ότι δηλαδή ο πολιτισμός συμβάλλει στην πρόωθηση του τουρισμού, χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση της συνολικής επίδρασης και οι πιστώσεις του ΠΔΕ προς το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, στις οποίες γίνεται η υπόθεση ότι περιλαμβάνονται και οι δαπάνες και για την τουριστική προβολή της χώρας από την πλευρά του κράτους.

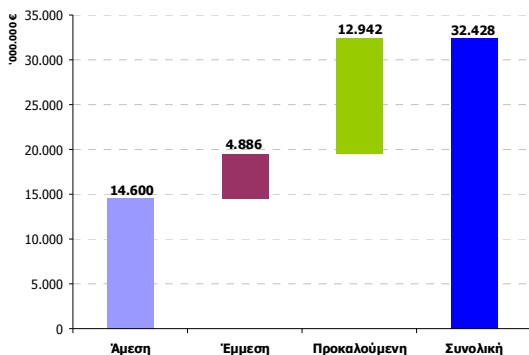
¹⁰ Αφορούν στην εγκατάσταση ειδικής τουριστικής υποδομής, τον εκσυγχρονισμό κάμπινγκ και ξενοδοχείων, την ίδρυση ξενοδοχείων και την προσθήκη συμπληρωματικών εγκαταστάσεων.

Διάγραμμα 3.3: Η επίδραση (άμεση, έμμεση, προκαλούμενη) του τουρισμού στο ΑΕΠ, 2010

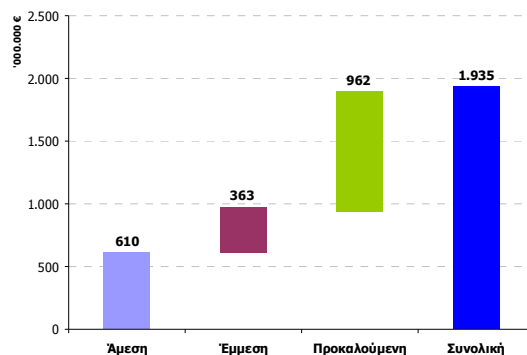
Α. Συνολική επίδραση του τουρισμού στο ΑΕΠ

Β. Επίδραση στο ΑΕΠ από την τουριστική δαπάνη

Γ. Επίδραση στο ΑΕΠ από τις τουριστικές επενδύσεις

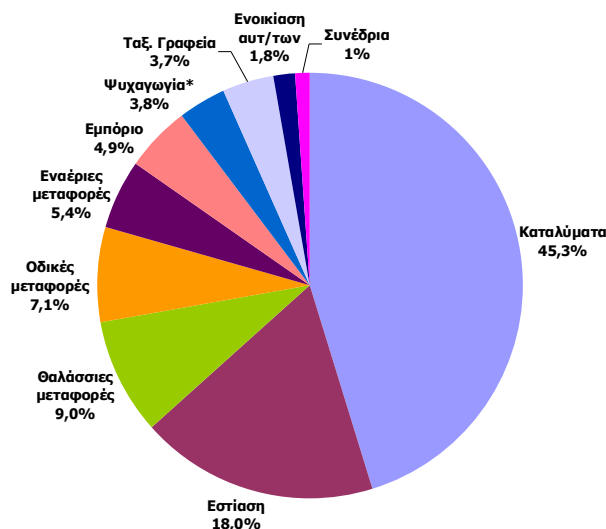
Από τη συνολική επίδραση των 34,4 δισεκ. ευρώ στην ελληνική οικονομία, τα 32,4 δισεκ. είναι αποτέλεσμα της τουριστικής δαπάνης, ενώ 1,9 δισεκ. ευρώ αποτελούν την εκτίμηση της επίδρασης στο εγχώριο προϊόν από τις τουριστικές επενδύσεις. Επομένως, για κάθε 1.000 ευρώ τουριστική δαπάνη το ακαθάριστο προϊόν της ελληνικής οικονομίας αυξάνεται κατά 2.220 ευρώ περίπου. Εναλλακτικά, η εκτίμηση αυτή υποδεικνύει ότι η επίτευξη του στόχου των 20 εκατ. αφίξεων αλλοδαπών επισκεπτών στην Ελλάδα, θα είχε ως αποτέλεσμα οι τουριστικές εισπράξεις από το εξωτερικό να ανέλθουν τουλάχιστον στα 12,8 δισεκ. ευρώ¹¹, αυξημένες κατά 3,2 δισεκ.

¹¹ Η εκτίμηση αυτή στηρίζεται στην παραδοχή ότι η μέση τουριστική δαπάνη από τους αλλοδαπούς επισκέπτες κμναιίνεται στο ίδιο επίπεδο με εκείνο του 2010, δηλαδή τα 640 ευρώ ανά επισκέπτη.

ευρώ σε σχέση με το 2010. Σε όρους συνολικής επίδρασης στο ΑΕΠ αυτό αντιστοιχεί σε επιπλέον επίδραση μεγαλύτερη των 7 δισεκ. ευρώ σε σχέση με το 2010.

Επιπλέον, στη διαμόρφωση της άμεσης επίδρασης από την τουριστική δαπάνη, η μεγαλύτερη συνεισφορά προέρχεται από **τις υπηρεσίες καταλύματος και δευτερευόντως από την εστίαση**, με αποτέλεσμα οι δύο αυτές κατηγορίες να αποτελούν σχεδόν τα 2/3 της άμεσης επίδρασης του τουρισμού από την τουριστική δαπάνη (Διάγραμμα 3.4). Η εκτίμηση αυτή συνάδει και με την υψηλή ΑΠΑ που εμφανίζουν οι «Υπηρεσίες Εστίασης και Παροχής Καταλύματος» (κλάδος Θ στην ΣΤΑΚΟΔ-08) σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα εισροών-εκροών για την ελληνική οικονομία.

Διάγραμμα 3.4: Άμεση επίδραση στους συναφείς με τον τουρισμό κλάδους οικονομικής δραστηριότητας*, 2010

(*) Ως ποσοστό του τουριστικού ΑΕΠ που προκύπτει από την τουριστική δαπάνη
 (**) Πολιτιστικές – Ψυχαγωγικές – Αθλητικές δραστηριότητες

Στον τομέα των μεταφορών, η συνεισφορά στο εγχώριο προϊόν λόγω της ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος ξεπερνά τα 3,1 δισεκ. ευρώ (ή 22% της συνολικής άμεσης επίδρασης), με σημαντικότερη εκείνη του κλάδου των θαλάσσιων μεταφορών στον οποίο εντάσσεται ένα εκτεταμένο δίκτυο ακτοπλοϊκών δραστηριοτήτων, όπως επίσης και δραστηριοτήτων σχετικών με τον θαλάσσιο τουρισμό. Αντίστοιχα, η επίδραση από τις οδικές μεταφορές (π.χ. τουριστικά λεωφορεία, ταξί και άλλα μέσα για την μετακίνηση των επισκεπτών σε μια περιοχή) εκτιμάται στο 7% περίπου, ενώ ελαφρώς μικρότερη είναι η συνεισφορά από τον κλάδο των επιβατικών αερομεταφορών (5%).

Ο κλάδος των αερομεταφορών ωστόσο, αποτελεί ένα επιπλέον παράδειγμα των ιδιαιτεροτήτων

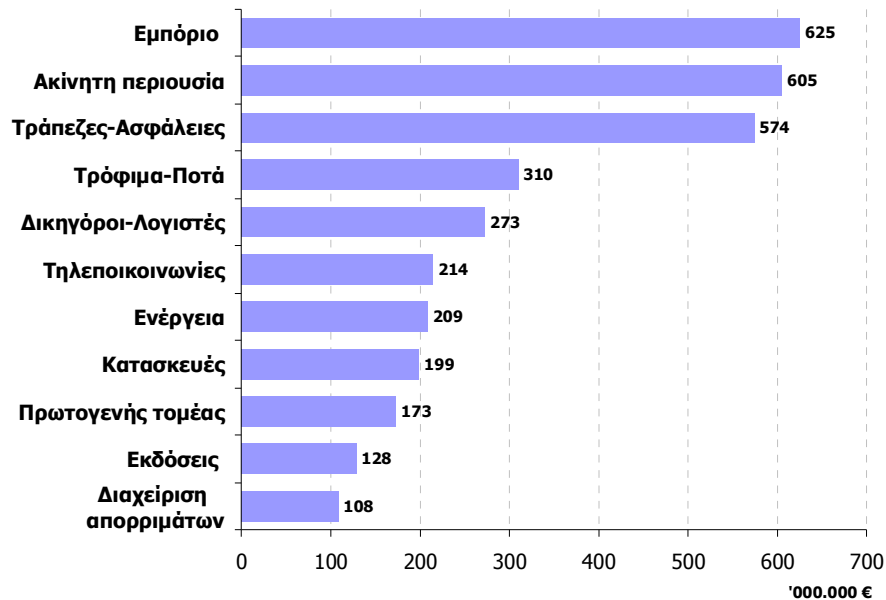
που χαρακτηρίζουν το τουριστικό προϊόν, καθώς στην περίπτωση που η μετακίνηση ενός επισκέπτη πραγματοποιείται από μια ξένη αεροπορική εταιρία (και όχι από εθνικό αερομεταφορέα της χώρας υποδοχής), η αντίστοιχη δαπάνη λογίζεται ως όφελος για τη χώρα στην οποία έχει την έδρα της η εν λόγω αεροπορική εταιρία. Στην περίπτωση της Ελλάδας, αν και το αεροπλάνο αποτελεί κύριο μέσο μετακίνησης των επισκεπτών, λόγω της γεωγραφικής της θέσης και της απόστασης από τις παραδοσιακές αγορές, η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού έχει ως αποτέλεσμα μεγάλο μέρος των αφίξεων στα αεροδρόμια της χώρας να πραγματοποιείται με πτήσεις (charter) ξένων αεροπορικών εταιριών.

Στις επιμέρους κατηγορίες που σχετίζονται με την τουριστική κατανάλωση, η συνεισφορά από τις αγορές αγαθών λιανικού εμπορίου εκτιμάται στο 5% της συνολικής άμεσης επίδρασης, ενώ ελαφρώς ηπιότερη είναι η αναλογία για τις Ψυχαγωγικές-Πολιτιστικές-Αθλητικές Δραστηριότητες και για τα Ταξιδιωτικά γραφεία της χώρας. Στις Ενοικιάσεις αυτοκινήτων το ποσοστό ανέρχεται στο 2% περίπου, ενώ η μικρότερη επίδραση καταγράφεται στην Διοργάνωση Εμπορικών Εκθέσεων-Συνεδρίων (1%). Το γεγονός αυτό ωστόσο, αντανακλά τις θετικές επιπτώσεις –σε όρους δημιουργίας προστιθέμενης αξίας- της δραστηριότητας, κυρίως για τα ξενοδοχεία (οι μονάδες 5 και 4 αστέρων της χώρας διαθέτουν στην πλειοψηφία τους συνεδριακούς χώρους) και την εστίαση (υπηρεσίες τροφοδοσίας για εκδηλώσεις), ως κλάδος παροχής υπηρεσιών οργάνωσης και φιλοξενίας για επαγγελματικούς συνήθως λόγους.

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει η ιδιαίτερη επίδραση του τουρισμού στον τομέα των υπηρεσιών. Σημαντική είναι όμως, η συνεισφορά και στην υπόλοιπη οικονομία, καθώς οι συμπληρωματικές δραστηριότητες που έμμεσα εξαρτώνται από τον τουρισμό είναι ευρύτερες. Οι δραστηριότητες αυτές αντιστοιχούν σε προϊόντα των οποίων η παραγωγή αν και δεν συνδέεται άμεσα με την τουριστική κατανάλωση (δηλαδή θα πραγματοποιούνταν ακόμη και αν δεν είχε αναπτυχθεί ο τουρισμός στην χώρα) επηρεάζεται θετικά από την τουριστική δραστηριότητα.

Οι κυριότεροι κλάδοι που (έμμεσα) επωφελούνται από τον τουρισμό είναι το Εμπόριο, ο κλάδος της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, όπως και οι Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (δηλαδή τράπεζες και ασφαλιστικές υπηρεσίες όπου η έμμεση επίδραση ξεπερνά τα 570 εκατ. ευρώ). Θετικά επηρεάζεται επίσης η επιχειρηματική δραστηριότητα στις Κατασκευές και τις Τηλεπικοινωνίες, ενώ σημαντική είναι η συνεισφορά από την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος τόσο στον Πρωτογενή τομέα (Γεωργία, Κτηνοτροφία και Αλιεία) όσο και στην εγχώρια βιομηχανική παραγωγή (Βιομηχανία τροφίμων, παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κ.ά., Διάγραμμα 3.5).

Διάγραμμα 3.5: Έμμεση επίδραση του τουρισμού σε εγχώριους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, 2010

* Συμπεριλαμβάνονται και οι Ταχυδρομικές Υπηρεσίες

** Εκδοτικές δραστηριότητες, Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, Προγράμματα τηλεόρασης – ραδιοφωνίας

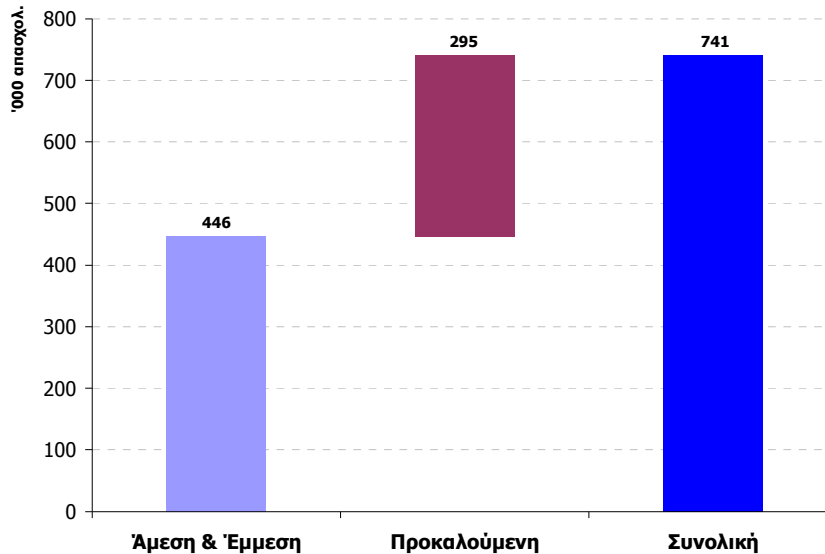
Από την άλλη πλευρά, ο τουρισμός συμβάλλει στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής προσφέροντας αναπτυξιακές και επιχειρηματικές ευκαιρίες ιδιαίτερα σε περιοχές της χώρας, όπως τις νησιωτικές, που χαρακτηρίζονται από πληθυσμιακή συρρίκνωση, ενισχύοντας ταυτόχρονα το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων τους μέσα από τις θέσεις εργασίας που δημιουργεί. Η απασχόληση στον τουριστικό τομέα χαρακτηρίζεται ως εντάσεως εργασίας, καθώς για την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών που σχετίζονται με τη ζήτηση από τους επισκέπτες χρησιμοποιείται συγκριτικά περισσότερη εργασία έναντι κεφαλαιουχικού εξοπλισμού. Χαρακτηριστικό επίσης γνώρισμα, αποτελεί η διακύμανση που επιδεικνύει στη διάρκεια του έτους, λόγω της εποχικότητας του τουριστικού προϊόντος στην χώρα με αποτέλεσμα να αυξάνεται τους θερινούς μήνες στην αιχμή της τουριστικής ζήτησης.

Όπως και στην περίπτωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, η επίδραση του τουρισμού στην απασχόληση διακρίνεται σε άμεση, έμμεση και προκαλούμενη. Η άμεση απασχόληση σχετίζεται με τους κλάδους που η κύρια δραστηριότητα των επιχειρήσεων αφορά στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών που είναι αποτέλεσμα της τουριστικής ζήτησης, ενώ η έμμεση, περιγράφει το τμήμα της απασχόλησης που σχετίζεται με τις θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στους κλάδους που προμηθεύουν τις τουριστικές επιχειρήσεις για την παραγωγή αγαθών-υπηρεσιών. Με τον όρο προκαλούμενη απασχόληση τέλος, περιγράφονται οι θέσεις εργασίας που είναι αποτέλεσμα της επίδρασης στην κατανάλωση των μόνιμων κατοίκων μιας περιοχής από την αύξηση του

διαθέσιμου εισοδήματός τους¹².

Η άμεση και έμμεση τουριστική απασχόληση στην Ελλάδα το 2010¹³, εκτιμάται σε 446 χιλ. εργαζόμενους ή 9% του συνόλου των απασχολούμενων της χώρας.

Διάγραμμα 3.6: Επίδραση του τουρισμού στην απασχόληση, 2010

Αντίστοιχα, η προκαλούμενη επίδραση στην απασχόληση ως αποτέλεσμα της καταναλωτικής δαπάνης των απασχολούμενων κατά το μήκος της αλυσίδας αξίας του τουριστικού προϊόντος ανέρχεται στις 295 χιλ. Έτσι, η **συνολική** επίδραση του τουρισμού στην απασχόληση διαμορφώνεται στις 741 χιλ. ή 16% της συνολικής απασχόλησης της χώρας (Διάγραμμα 3.6).

3.3 Η επίδραση του τουρισμού στα φορολογικά έσοδα

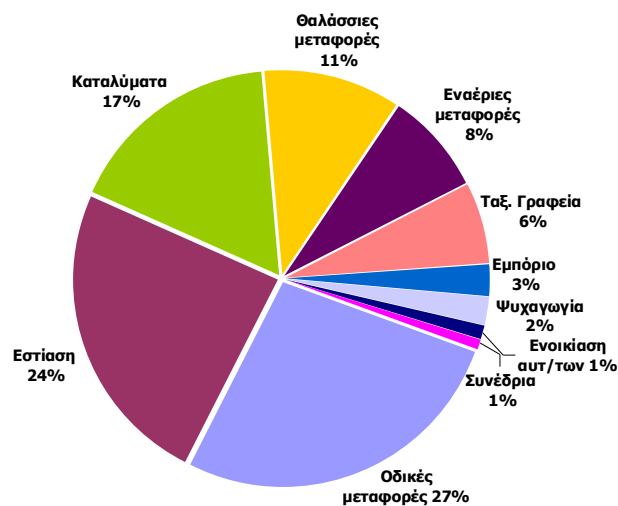
Κύριος παράγοντας στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής αποτελεί η ακολουθούμενη φορολογική πολιτική. Το κράτος αντλεί έσοδα από πολλές κατηγορίες φόρων σε φυσικά, αλλά και νομικά πρόσωπα, όπως ο φόρος εισοδήματος, οι φόροι κατανάλωσης, αλλά και οι φόροι που επιβάλλονται στα διάφορα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας. Στην ενότητα αυτή εξετάζεται η επίδραση του τουριστικού προϊόντος στα έσοδα από φόρους που συνδέονται με την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, όπως αυτοί αποτυπώνονται στον πίνακα εισροών-εκροών της ελληνικής οικονομίας.

¹² Το μέγεθος της τουριστικής απασχόλησης και τα χαρακτηριστικά που επιδεικνύει στους συναφείς με τον τουρισμό κλάδους οικονομικής δραστηριότητας αποτελεί αντικείμενο ειδικής μελέτης του ΙΟΒΕ.

¹³ Η εκτίμηση του μεγέθους βασίζεται στα στοιχεία απασχόλησης των Εθνικών Λογαριασμών για τους κλάδους (διψήφιο επίπεδο ανάλυσης) της ΣΤΑΚΟΔ-08.

Οι φόροι αυτοί σχετίζονται με την έμμεση φορολογία (ΦΠΑ, φόροι και δασμοί επί των προϊόντων που εισάγονται και Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης) που καταβάλλουν οι επιχειρήσεις κάθε κλάδου για την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών που αποτελούν τις εισροές στην παραγωγική τους διαδικασία. Φόροι επί των υπηρεσιών που προσφέρουν οι τουριστικές επιχειρήσεις στους πελάτες τους, όπως για παράδειγμα ο ΦΠΑ που καταβάλλεται από τον καταναλωτή για τη διαμονή του σε ένα ξενοδοχειακό κατάλυμα, δεν αποτυπώνεται σε κλαδικό επίπεδο στο σύστημα των πινάκων εισροών-εκροών.

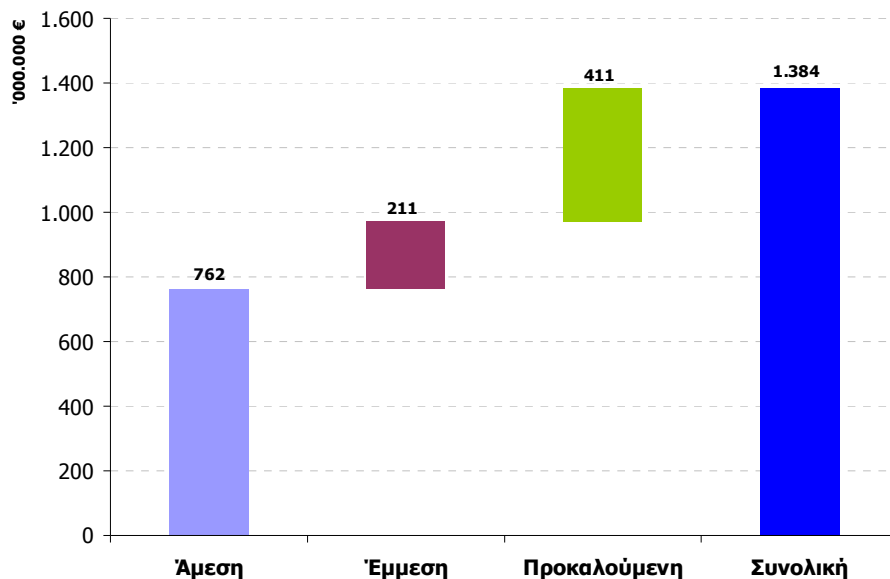
Διάγραμμα 3.7: Κατανομή της επίδρασης (% του συνόλου) στα έσοδα έμμεσης φορολογίας από την τουριστική δαπάνη, 2010

Η επίδραση στην έμμεση φορολογία από την τουριστική δαπάνη εκτιμάται για το 2010 σε 733 εκατ. ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος της συνεισφοράς αυτής προέρχεται από τον κλάδο των μεταφορών (Θαλάσσιες, Αεροπορικές, Οδικές), γεγονός που σχετίζεται με την πληρωμή του ΕΦΚ στα καύσιμα που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις των κλάδων αυτών για τη δραστηριότητά τους. Αντίστοιχα, σημαντική είναι η συμβολή στην έμμεση φορολογία από την Εστίαση (24%) και τον κλάδο παροχής καταλύματος (Διάγραμμα 3.7).

Αντίστοιχα, λαμβάνοντας υπόψη και την επίδραση από τις επενδύσεις που συνδέονται με την ανάπτυξη-βελτίωση του εγχώριου τουριστικού προϊόντος, η άμεση επίδραση στα φορολογικά έσοδα ανέρχεται σε 762 εκατ. ευρώ, ενώ συμπεριλαμβανομένης και της ιδιωτικής κατανάλωσης η συνεισφορά ενισχύεται κατά 411 εκατ. ευρώ. Σωρευτικά, η συμβολή στα φορολογικά έσοδα εκτιμάται σε 1,4 περίπου δισεκ. ευρώ (Διάγραμμα 3.8), επίδοση που αντιστοιχεί στο 5% των συνολικών εσόδων του κράτους το 2010 από την έμμεση φορολογία.

Διάγραμμα 3.8: Επίδραση του τουρισμού στα έσοδα από την έμμεση φορολογία, 2010

Σε επιμέρους κατηγορίες, σημαντικό στοιχείο της φορολόγησης των επιχειρήσεων αποτελεί ο φόρος εισοδήματος (η διαφορά δηλαδή που προκύπτει μεταξύ των καθαρών αποτελεσμάτων χρήσης προ φόρων και των κερδών χρήσης μετά των φόρων). Δεδομένου ότι από τα στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων δεν είναι διαθέσιμη η κατανομή των εσόδων από φορολογητέα κέρδη με βάση την οικονομική δραστηριότητα, ακολουθείτε μια έμμεση μέθοδος προσέγγισης του μεγέθους.

Από δημοσιευμένους ισολογισμούς οικονομικών καταστάσεων του 2010 για επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους συναφείς με τον τουρισμό κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, υπολογίστηκε (από τα στοιχεία των αποτελεσμάτων χρήσης) ο φόρος εισοδήματος για τις κερδοφόρες επιχειρήσεις. Το γινόμενο του συνολικού φόρου εισοδήματος, ως ποσοστό του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του δείγματος κάθε κλάδου, επί την αξία παραγωγής από τον πίνακα εισροών-εκροών θεωρείται ως μια ένδειξη του ύψους του φόρου εισοδήματος που καταβάλλεται από τις επιχειρήσεις.

Με βάση αυτή την προσέγγιση, ο φόρος εισοδήματος που καταβλήθηκε από τον κλάδο των υπηρεσιών καταλύματος εκτιμάται σε 89 εκατ. ευρώ, από τον κλάδο των Ταξιδιωτικών πρακτορείων σε 11 εκατ. ευρώ, ενώ σε διπλάσιο σχεδόν επίπεδο κυμαίνεται η εκτίμηση για τον φόρο εισοδήματος στις εταιρείες ενοικίασης και εκμίσθωσης οχημάτων¹⁴.

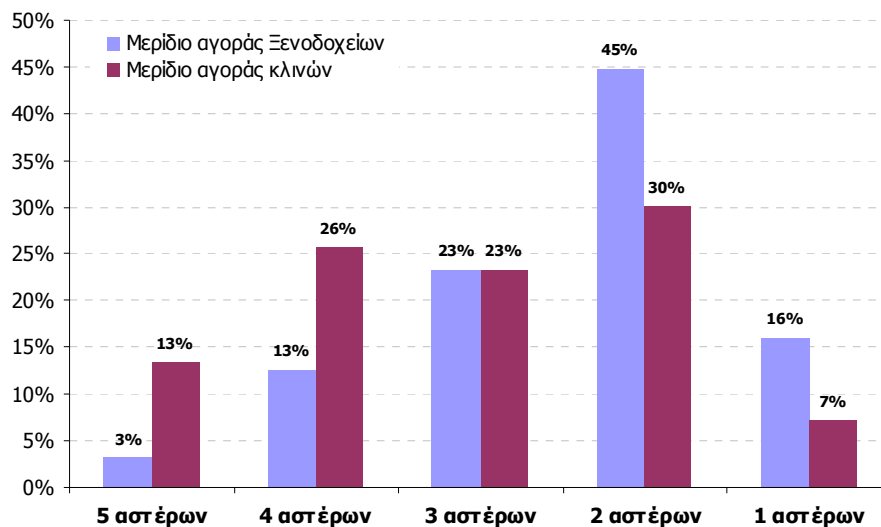
¹⁴ Για την περίπτωση των υπηρεσιών εστίασης και του κλάδου των μεταφορών το δείγμα των επιχειρήσεων είναι μικρό, ενώ στις κυριότερες ακτοπλοϊκές εταιρείες, με βάση τους δημοσιευμένους ισολογισμούς, καταγράφονται ζημιές στην οικονομική χρήση του 2010.

3.4 Μελέτη περίπτωσης – Η επίδραση του ξενοδοχειακού κλάδου

Μεταξύ των δραστηριοτήτων που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν, οι υπηρεσίες καταλύματος κατέχουν κομβικό ρόλο καλύπτοντας τις ανάγκες διαμονής των επισκεπτών της χώρας, αλλά και της εσωτερικής τουριστικής κίνησης. Την τελευταία δεκαετία, ο ξενοδοχειακός κλάδος ακολούθησε ανοδική πορεία, με επενδύσεις για την αναβάθμιση και τη βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της οικονομίας και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του μεριδίου των ξενοδοχειακών μονάδων που προσφέρουν επώνυμο προϊόν, οι οποίες κατατάσσονται στις υψηλές κατηγορίες τεσσάρων και πέντε αστέρων.

Ωστόσο, το ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας αποτελείται στην πλειοψηφία του από χαμηλής κατηγορίας καταλύματα, ενός και δύο αστέρων (Διάγραμμα 3.9), με αποτέλεσμα το μέσο μέγεθος των μονάδων να είναι μικρό (77 περίπου κλίνες ανά ξενοδοχειακή μονάδα). Το γεγονός αυτό αντανακλά την ανάπτυξη μικρών επιχειρήσεων, οικογενειακού συνήθως τύπου, των οποίων βασική επιδίωξη αποτελεί η κάλυψη της εποχικής τουριστικής ζήτησης.

Διάγραμμα 3.9: Μεριδίο αγοράς ξενοδοχείων και κλινών ανά κατηγορία αστέρων, 2010

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: IOBE

Ενδεικτικό επίσης, της τουριστικής ζήτησης στην Ελλάδα αποτελεί η γεωγραφική κατανομή των τουριστικών καταλυμάτων, καθώς η πλειοψηφία τους εντοπίζεται σε πέντε από τις δεκατρείς συνολικά περιφέρειες (Αττική, Ιόνια Νησιά, Νότιο Αιγαίο, Κεντρική Μακεδονία και Κρήτη), ενώ οι μισές από αυτές είναι εγκαταστημένες στο νησιωτικό σύμπλεγμα της χώρας.

Δεδομένου ότι ο ξενοδοχειακός κλάδος αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του ελληνικού τουρισμού,

συμβάλλοντας στην προώθηση-προβολή του τουριστικού προϊόντος στο εξωτερικό, εκτιμήθηκε η συμβολή του σε κύρια μεγέθη της οικονομίας μέσα από τις διακλαδικές σχέσεις με άλλες εγχώριες οικονομικές δραστηριότητες, τα προϊόντα των οποίων αποτελούν τις εισροές για την παραγωγή των ξενοδοχειακών υπηρεσιών.

Στους Εθνικούς Λογαριασμούς οι υπηρεσίες αυτές καταγράφονται ως τμήμα της κατηγορίας «Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Υπηρεσιών Εστίασης¹⁵» (κλάδος Θ στην ταξινόμηση της ΣΤΑΚΟΔ-08) με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η περιγραφή των μακροοικονομικών μεγεθών για καθένα από τους κλάδους ξεχωριστά (κλάδος υπηρεσιών Εστίασης και κλάδος υπηρεσιών Καταλύματος αντίστοιχα).

Έτσι, αν και σε επίπεδο μονοψήφιου κλάδου οι ροές της ενδιάμεσης κατανάλωσης είναι διακριτές στους πίνακες εισροών-εκροών για την ελληνική οικονομία, η εκτίμηση των αντίστοιχων σχέσεων για τις Υπηρεσίες Καταλύματος βασίστηκε στα αποτελέσματα έρευνας σε επιχειρήσεις-μέλη του ΣΕΤΕ¹⁶ (ξενοδοχειακού τύπου καταλύματα και Ενοικιαζόμενα Δωμάτια-Διαμερίσματα) σχετικά με την κατανομή δαπανών για αγορές αγαθών-υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για τη δραστηριότητά τους. Υπολογίστηκε σταθμισμένος μέσος όρος ανά δαπάνη σε κάθε κατηγορία αστεριών με βάση τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων του δείγματος, ενώ η αναγωγή στο σύνολο του ξενοδοχειακού δυναμικού της χώρας έγινε με βάση την κατανομή των κλινών ανά κατηγορία αστεριών (Διάγραμμα 3.9).

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι σημαντικό μέρος της ζήτησης για αγαθά από τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις καλύπτεται από τη βιομηχανία τροφίμων και ποτών, η οποία κατέχει κυρίαρχη θέση στην ελληνική μεταποίηση. Η ζήτηση αυτή ερμηνεύεται κυρίως από την πλευρά των μεγάλων ξενοδοχειακών επιχειρήσεων οι οποίες ταυτόχρονα με τις υπηρεσίες καταλύματος προσφέρουν ευρύτερες υπηρεσίες, μεταξύ εκείνων και της εστίασης, στο πλαίσιο της διαφοροποίησης των προσφερόμενων υπηρεσιών τους. Το γεγονός αυτό επηρεάζει θετικά και την παραγωγή στον πρωτογενή τομέα, ιδιαίτερα την γεωργία και την κτηνοτροφία, ως προμηθευτές μεγάλου μέρους των πρώτων υλών.

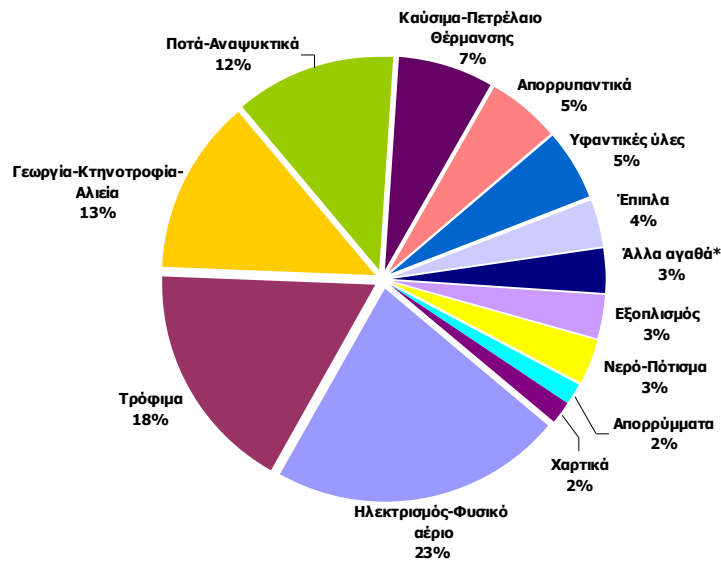
Σημαντική είναι επίσης η διασύνδεση με τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που σχετίζονται με την ενέργεια (παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και προϊόντων διύλισης πετρελαίου) καθώς το 1/3 των δαπανών για προϊόντα κατευθύνεται για ηλεκτρισμό και καύσιμα (πετρέλαιο θέρμανσης, φυσικό αέριο). Η σύνθεση των εισροών για την παραγωγή ξενοδοχειακών υπηρεσιών αναδεικνύει γενικότερα τις ωφέλειες για την εγχώρια βιομηχανική παραγωγή, όπως για

¹⁵ Οι «Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Υπηρεσιών Εστίασης» αποτελούν ένα από τους 21 κλάδους σε μονοψήφια ανάλυση της ταξινόμησης ΣΤΑΚΟΔ-08.

¹⁶ Το δείγμα των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα καλύπτει το σύνολο της κατηγοριοποίησης βάσει του αριθμού αστεριών (1 έως 5 αστέρων) για καθεμία από τις περιφέρειες της χώρας.

παράδειγμα τη χημική βιομηχανία (απορρυπαντικά), την κλωστούφαντουργία, την παροχή νερού και την διαχείριση απορριμμάτων δεδομένου του μεγάλου αριθμού πελατών που ο κλάδος εξυπηρετεί (Διάγραμμα 3.10).

Διάγραμμα 3.10: Κύριες εισροές από τον Πρωτογενή και Δευτερογενή τομέα στην παραγωγική διαδικασία των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων

(*) Διακοσμητικά, Υαλικά, Πλαστικά, Ανταλλακτικά κλπ

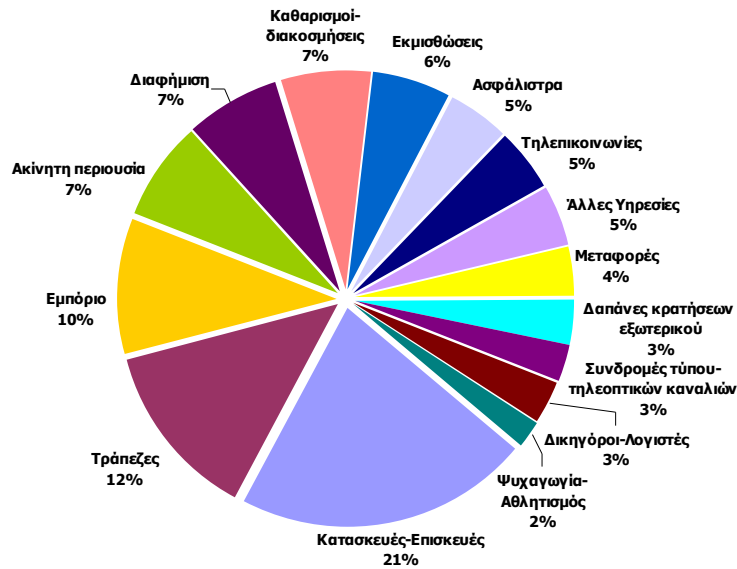
Πηγή: IOBE-ΣΕΤΕ **Επεξεργασία:** IOBE

Αναφορικά με την κατανομή των δαπανών για υπηρεσίες (Διάγραμμα 3.11), προκύπτει ότι από την λειτουργία των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων επωφελείται σε σημαντικό βαθμό ο κατασκευαστικός κλάδος, τόσο από την πλευρά της οικοδόμησης όσο και από την πλευρά των επισκευών, δεδομένου ότι τα ξενοδοχεία ως επιχειρήσεις εντάσεως κεφαλαίου, αποτελούνται από κτιριακά συγκροτήματα για τα οποία είναι απαραίτητες μια σειρά από επισκευές-συντηρήσεις (πχ υδραυλικές εργασίες, χρωματισμοί κα). Εξάλλου, την τελευταία δεκαετία ο εγχώριος κατασκευαστικός κλάδος επωφελήθηκε σημαντικά από την ανέγερση νέων ξενοδοχειακών μονάδων, αλλά και την αναβάθμιση υφιστάμενων την περίοδο πριν τους Ολυμπιακούς αγώνες της Αθήνας, αλλά και έπειτα από το 2004.

Σημαντικός βαθμός διακλαδικών σχέσεων καταγράφεται επίσης με τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (τράπεζες-ασφάλιστρα), κυρίως από την πλευρά των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων τα οποία χρηματοδοτούν με δάνεια και κεφάλαια κίνησης τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις για την κάλυψη των αναγκών ρευστότητας και την υλοποίηση των επενδυτικών τους σχεδίων. Οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις αντλούν εισροές από τον κλάδο της διαφήμισης, καθώς αποτελεί

βασικό μέσο προβολής των προσφερόμενων υπηρεσιών στο εσωτερικό της χώρας, αλλά και στο εξωτερικό, όπως επίσης και από τις εκμισθώσεις-ενοικιάσεις κτιριακών εγκαταστάσεων.

Διάγραμμα 3.11: Κύριες εισροές από τον τομέα των Υπηρεσιών στην παραγωγική διαδικασία των Ξενοδοχειακών επιχειρήσεων

Πηγή: IOBE-ΣΕΤΕ Επεξεργασία: IOBE

Επιπλέον, ωφέλειες από την ανάπτυξη του ξενοδοχειακού κλάδου αποκομίζει το Εμπόριο (Χονδρικό-Λιανικό), ως ο ενδιάμεσος κρίκος μεταξύ της παραγωγής των προϊόντων (ή της εισαγωγής αυτών στην περίπτωση που δεν παράγονται στην Ελλάδα) και της αγοράς από τον τελικό χρήστη, αλλά και από τις επιχειρήσεις που αναλαμβάνουν υπηρεσίες σχετικές με την καθαριότητα (κτιρίων, πλυντήρια) και την οργάνωση χώρων (αρχιτεκτονικές μελέτες, διακόσμηση κτλ)¹⁷.

¹⁷ Αντίστοιχη κατανομή των εισροών για τους υπόλοιπους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που έχουν άμεση σχέση με την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος παρουσιάζεται στο Παράρτημα (Διαγράμματα 5.1 έως 5.5).

4. Συμπεράσματα

Ο τουρισμός αποτελεί κεντρικό πυλώνα ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, με σημαντική συνεισφορά στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν και στην απασχόληση. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει το ρόλο που καλείται να διαδραματίσει στην αναπτυξιακή πορεία της οικονομίας και ιδιαίτερα στην υιοθέτηση ενός νέου παραγωγικού προτύπου το οποίο θα στηρίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό, συγκριτικά με το παρελθόν, στην εξωστρέφεια.

Η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, οι ήπιες κλιματολογικές συνθήκες και το φυσικό κάλλος της Ελλάδας έχουν ως αποτέλεσμα η χώρα να συγκαταλέγεται μεταξύ των σημαντικότερων τουριστικών προορισμών παγκοσμίως. Η περαιτέρω ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να προσφέρει πολλαπλά οφέλη τα οποία διαχέονται σε ολόκληρη την οικονομία, στηρίζοντας τις παραγωγικές της δομές και την περιφερειακή ανάπτυξη ιδιαίτερα σε περιοχές της χώρας, όπως τις νησιωτικές, όπου οι αναπτυξιακές προοπτικές είναι μικρότερες. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει την αναγκαιότητα διερεύνησης των διακλαδικών σχέσεων και της συνεισφοράς του τουριστικού τομέα στην εγχώρια παραγωγική δραστηριότητα.

Σε αντίθεση όμως, με άλλους σημαντικούς κλάδους της οικονομίας όπως τις Κατασκευές, τη Μεταποίηση, τη Γεωργία κ.ά., ο τουρισμός δεν αποτυπώνεται σε ένα μεμονωμένο κλάδο, καθώς συνδέεται με ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων. Προκύπτει έτσι, η ανάγκη να προσδιοριστούν οι κλάδοι εκείνοι που επηρεάζονται από την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών των επισκεπτών σε μια περιοχή που δεν αποτελεί τον τόπο μόνιμης κατοικίας τους. Οι κατηγορίες αυτές διακρίνονται στα καταλύματα, στην διατροφή (φαγητό και ποτά), στις μεταφορές, στις υπηρεσίες των ταξιδιωτικών πρακτορείων, στις ψυχαγωγικές-πολιτιστικές δραστηριότητες και στις αγορές αναμνηστικών, αλλά και προϊόντων καθημερινής χρήσης με τους αντίστοιχους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που προσφέρουν τα αγαθά και τις υπηρεσίες τους να επηρεάζονται άμεσα από το ύψος της τουριστικής δαπάνης.

Ταυτόχρονα όμως, η ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος προκαλεί πρόσθετες θετικές επιπτώσεις στην οικονομία από την πλευρά των παραγωγικών μονάδων που προμηθεύουν τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τουρισμό, ενώ από την μεταβολή της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες στην οικονομία, επηρεάζεται και το διαθέσιμο εισόδημα που λαμβάνουν τα νοικοκυριά κατά το μήκος της αλυσίδας αξίας των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Το 2010 η άμεση επίδραση του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας εκτιμάται σε 15,2 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων τα 14,6 δισεκ. ευρώ (σε όρους ακαθάριστου προϊόντος) είναι αποτέλεσμα της τουριστικής δαπάνης από την πλευρά των ξένων, αλλά και των ημεδαπών επισκεπτών, συμπεριλαμβανομένων και των εσόδων από την κρουαζιέρα. Η εκτίμηση αυτή υποδεικνύει ότι για

κάθε 1.000 ευρώ τουριστικής δαπάνης το ακαθάριστο προϊόν της χώρας αυξάνεται κατά 2.220 περίπου ευρώ.

Η μεγαλύτερη συνεισφορά προέρχεται από τις υπηρεσίες καταλύματος, ενώ σε συνδυασμό με την εστίαση, αποτελούν τα 2/3 σχεδόν της άμεσης επίδρασης του τουρισμού. Σημαντική είναι επίσης, η συνεισφορά στο εγχώριο προϊόν από τις μεταφορές, ιδιαίτερα τις θαλάσσιες και τις οδικές, οι οποίες περιλαμβάνουν ένα εκτεταμένο δίκτυο παροχής υπηρεσιών με σκοπό τις μετακινήσεις των επισκεπτών στη χώρα. Στις αεροπορικές μεταφορές, η αντίστοιχη συνεισφορά είναι ελαφρώς ηπιότερη παρά το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των αφίξεων πραγματοποιείται με το συγκεκριμένο μεταφορικό μέσο. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται με την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού και τη μετακίνηση μεγάλου αριθμού τουριστών με ναυλωμένες πτήσεις (charter), η πλειοψηφία των οποίων πραγματοποιούνται από ξένες αεροπορικές εταιρίες. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα η δαπάνη για τη μετακίνηση να λογίζεται ως όφελος για την οικονομία της χώρας που οι (αεροπορικές) εταιρίες αυτές έχουν την έδρα τους.

Σε επιμέρους κατηγορίες, η συνεισφορά από τον κλάδο των Ταξιδιωτικών γραφείων και από τις Πολιτιστικές-Ψυχαγωγικές-Αθλητικές δραστηριότητες κυμαίνεται στο 4% περίπου, ενώ για το Λιανικό εμπόριο προσεγγίζει το 5%. Ενδεικτικό επίσης της αλληλεπίδρασης των κλάδων από την ανάπτυξη του τουρισμού αποτελεί η περίπτωση της Διοργάνωσης Εμπορικών Εκθέσεων-Συνεδρίων, όπου η σχετικά μικρή άμεση συνεισφορά του κλάδου αντανακλά τις θετικές επιπτώσεις -σε όρους δημιουργίας προστιθέμενης αξίας- από την πραγματοποίηση συνεδρίων κυρίως για τα ξενοδοχεία και την εστίαση.

Η έμμεση συνεισφορά του τουρισμού εκτιμάται σε 5,2 δισεκ. ευρώ, με τους κλάδους των οποίων η δραστηριότητα επηρεάζεται σε μεγαλύτερο βαθμό από την τουριστική κατανάλωση, να είναι το Εμπόριο, οι Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, ο κλάδος Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, οι Κατασκευές και η Μεταποίηση. Αντίστοιχα, η προκαλούμενη επίδραση από την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος στα νοικοκυριά ανέρχεται σε 13,9 δισεκ. ευρώ, με αποτέλεσμα ο τουρισμός να συνεισφέρει το 15,1% (ή 34,4 δισεκ. ευρώ) του συνολικού ακαθάριστου προϊόντος της χώρας το 2010.

Σημαντική είναι επίσης η συνεισφορά του τουρισμού στην αγορά εργασίας, με την άμεση και έμμεση απασχόληση να εκτιμάται σε 446 χιλ. εργαζόμενους, ενώ η συνολική επίδραση στην απασχόληση ανέρχεται σε 741 χιλ. ή 16% της συνολικής απασχόλησης της χώρας το 2010. Θα πρέπει επιπλέον να σημειωθεί ότι η τουριστική (ή άμεση) απασχόληση αυξάνεται κατά την καλοκαιρινή περίοδο, όταν και κορυφώνεται η τουριστική ζήτηση, ενώ ξεπερνά την παραπάνω εκτίμηση εφόσον συνεκτιμηθεί ότι σημαντικός αριθμός ατόμων απασχολούνται σε κάποιο

τουριστικό επάγγελμα συμπληρωματικά μιας άλλης εργασίας τους.

Οι παραπάνω εκτιμήσεις, εκτός από τη συνεισφορά του τουριστικού τομέα στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα, αναδεικνύουν επίσης τη δυναμική του στο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας για τα επόμενα έτη. Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να δοθεί έμφαση σε ανεκμετάλλετους μέχρι σήμερα πόρους-δραστηριότητες που θα ενισχύσουν την τουριστική ζήτηση, όπως επίσης και στην ανάδειξη από την πλευρά των επιχειρήσεων του τουρισμού της σχέσης τιμής και ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Είναι επομένως απαραίτητη, η αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οι οποίες θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά του υφιστάμενου προτύπου γύρω από τον ήλιο και τη θάλασσα, που αποτελεί τον πυλώνα ανάπτυξης του εγχώριου τουριστικού προϊόντος. Σε ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον, όπως διαμορφώνεται από τις χώρες της Μεσογείου, αλλά και από νέους αναδυόμενους προορισμούς, μορφές τουρισμού, όπως ο τουρισμός πόλεων (στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη), ο συνεδριακός τουρισμός και ο τουρισμός υγείας, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της κρουαζιέρας μπορούν να βοηθήσουν ουσιαστικά προς την κατεύθυνση αυτή. Είναι ενδεικτικό ότι με βάση την εκτίμηση της επίδρασης του τουρισμού στην ελληνική οικονομία, η επίτευξη του στόχου των 20 εκατ. αφίξεων από το εξωτερικό θα είχε ως αποτέλεσμα οι τουριστικές εισπράξεις από το εξωτερικό να ανέλθουν τουλάχιστον στα 12,8 δισεκ. ευρώ, ενώ σε όρους συνολικής επίδρασης στο ΑΕΠ η επιπλέον συμβολή θα ήταν μεγαλύτερη των 7 δισεκ. ευρώ σε σχέση με εκείνη για το 2010.

5. Παράρτημα

5.1 Μεθοδολογία

5.1.1 Εκτίμηση του υποδείγματος Leontief

Οι κλάδοι μιας οικονομίας αλληλεπιδρούν, καθώς κάθε κλάδος χρησιμοποιεί ως εισροή στην παραγωγική του διαδικασία προϊόντα και υπηρεσίες από άλλους κλάδους. Από την άλλη πλευρά, η παραγωγή κάθε κλάδου κατευθύνεται ως ενδιάμεση κατανάλωση σε άλλους κλάδους της εγχώριας οικονομίας, στην τελική κατανάλωση νοικοκυριών ή κυβέρνησης, ως εισροή σε επενδυτικές δραστηριότητες ή εξάγεται εκτός της χώρας. Η διαφορά μεταξύ της συνολικής αξίας παραγωγής και της αξίας των αναλώσεων ενός κλάδου αποτελεί την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) του κλάδου, η οποία αντιστοιχεί στους πόρους που έχουν στη διάθεσή τους οι επιχειρήσεις του κλάδου για την πληρωμή μισθών, εργοδοτικών εισφορών, αποσβέσεων, άμεσων φόρων και μερισμάτων στους μετόχους τους καθώς και για συγκράτηση ως αποθεματικό κερδών (Πίνακας 5.1). Προσθέτοντας τους έμμεσους φόρους, όπως ΦΠΑ, ΕΦΚ, κλπ., στην ΑΠΑ όλων των κλάδων προκύπτει το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της χώρας, το οποίο υπολογίζεται επίσης και ως το άθροισμα της τελικής κατανάλωσης (νοικοκυριών και δημόσιου τομέα), των επενδύσεων (ιδιωτικού και δημόσιου τομέα) και των καθαρών εξαγωγών (εξαγωγών μείον εισαγωγών).

Η προστιθέμενη αξία που παράγει ένας κλάδος δεν αποτελεί ικανοποιητική ένδειξη για τη συνολική συνεισφορά του στην οικονομία, καθώς δεν λαμβάνει υπόψη τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ αυτού και των λοιπών κλάδων οικονομικής δραστηριότητας στη συγκεκριμένη οικονομία. Αυτό το κενό συμπληρώνεται από το υπόδειγμα εισροών-εκροών του Leontief, όπου η συνολική συνεισφορά ενός κλάδου ισοδυναμεί με την επίπτωση στην οικονομία σε σύγκριση με ένα υποθετικό σενάριο, όπου η τελική ζήτηση που καλύπτει ο κλάδος (τελική κατανάλωση, επενδύσεις και εξαγωγές) ικανοποιείται εξ' ολοκλήρου με εισαγωγές ή όπως στην περίπτωση του τουρισμού απλώς δεν υφίσταται. Στο υποθετικό σενάριο χάνεται όχι μόνο η προστιθέμενη αξία που παράγει ο κλάδος όταν ικανοποιεί την τελική ζήτηση για τις υπηρεσίες του, αλλά και η προστιθέμενη αξία όλων των υπόλοιπων κλάδων στο βαθμό που συμμετέχουν στην αλυσίδα αξίας που δημιουργείται από την ικανοποίηση της τελικής ζήτησης του εξεταζόμενου κλάδου.

Η μήτρα του Leontief εκτιμάται από τους πίνακες εισροών-εκροών στο πλαίσιο ενός συστήματος γραμμικών εξισώσεων. Με βάση την υπόθεση ότι οι συντελεστές παραγωγής δεν μεταβάλλονται με το ύψος της ζήτησης, υπολογίζεται η μήτρα των τεχνολογικών συντελεστών (A), η οποία εκφράζει το μερίδιο των εισροών στη συνολική αξία παραγωγής των κλάδων. Έχοντας υπολογίσει την μήτρα των τεχνολογικών συντελεστών, η μήτρα του Leontief ισούται με την αντίστροφη

μήτρα (I-A)⁻¹.

Πίνακας 5.1: Πίνακας εισροών-εκροών¹⁸

Κλάδοι / Μεγέθη	Γεωργία	Βιομηχανία	Υπηρεσίες	Τελική κατανάλωση (Νοικοκυριά και κυβέρνηση)	Επενδύσεις	Εξαγωγές	Συνολική αξία Παραγωγής
	Γεωργία	Βιομηχανία	Υπηρεσίες				
Γεωργία	Ενδιάμεση Κατανάλωση						
Βιομηχανία							
Υπηρεσίες							
Εισαγωγές							
Φόροι στα αγαθά							
Φόροι εισοδήματος	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία						
Μισθοί							
Αποσβέσεις							
Κέρδη							
Συνολική αξία παραγωγής							

Για την εκτίμηση της επίδρασης του τουρισμού στους εγχώριους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας λαμβάνονται υπόψη (προσεγγιστικά) και τα υπόλοιπα συνθετικά στοιχεία της τελικής ζήτησης για τις εγχώριες τουριστικές υπηρεσίες: α) μια εκτίμηση του μεγέθους των επενδύσεων (δρόμοι, αεροδρόμια, λιμάνια, εγκαταστάσεις ενέργειας, ύδρευσης, αποχέτευσης, συλλογής απορριμμάτων κλπ) μέσα από την προσέγγιση των πληρωμών του ΠΔΕ στις περιφέρειες της χώρας με τη μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη β) το ύψος της συλλογικής κατανάλωσης για δημόσιες δαπάνες στον τουρισμό με την υπόθεση ότι αυτές αποτυπώνονται στις πιστώσεις του ΠΔΕ για το υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμό και γ) το ύψος της επένδυσης στον κλάδο των υπηρεσιών καταλύματος βάσει στοιχείων για επενδύσεις που έχουν υπαχθεί στο νόμο 3299/04 (βλέπε πίνακες 5.5 και 5.6 αντίστοιχα). Για τα στοιχεία αυτά χρησιμοποιείται το τμήμα εκείνο που θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει την εγχώρια οικονομική δραστηριότητα και το οποίο εκτιμάται από

¹⁸ Ο πίνακας εισροών-εκροών είναι μια δια-κλαδική μήτρα, οι γραμμές της οποίας περιγράφουν τη διανομή του παραγόμενου προϊόντος κάθε κλάδου στους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας, ενώ κάθε στήλη περιγράφει τις εισροές που λαμβάνει κάθε κλάδος από τους υπόλοιπους προκειμένου να παράγει το προϊόν του. Οι συναλλαγές αυτές αποτελούν την ενδιάμεση κατανάλωση (ή ζήτηση). Παράλληλα, εκτός από τις εισροές από άλλους κλάδους, κάθε κλάδος χρησιμοποιεί κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και εργασία προκειμένου να παράγει το προϊόν του, το σύνολο των οποίων αποτελούν την προστιθέμενη αξία κάθε κλάδου. Εκτός όμως από την ενδιάμεση κατανάλωση, τα προϊόντα που παράγει κάθε κλάδος καταναλώνονται από τα νοικοκυριά, την κυβέρνηση, κατευθύνονται σε επενδύσεις, ενώ ένα μέρος αυτών διοχετεύεται στην ξένη αγορά (εξαγωγές). Τα στοιχεία αυτά αντιπροσωπεύουν την τελική ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 5.1 η συνολική αξία παραγωγής κάθε κλάδου αποτελεί το σύνολο της ενδιάμεσης και της τελικής ζήτησης (σε οριζόντια φορά) ή εναλλακτικά το άθροισμα της ενδιάμεσης ζήτησης και της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (σε κάθετη φορά).

τη σχέση του πίνακα εισροών-εκροών για το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας (συμπεριλαμβανομένων δηλαδή και των εισαγωγών) και του αντίστοιχου πίνακα που αφορά αποκλειστικά την εγχώρια οικονομική δραστηριότητα.

Επισημαίνεται επίσης ότι με βάση τους ορισμούς της μεθοδολογίας του UNWTO, η εκτίμηση της επίδρασης του τουριστικού τομέα στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα πρέπει να καλύπτει το τμήμα εκείνο που συνδέεται με την τουριστική ζήτηση και να μην προσμετράτε η επίδραση στην κατανάλωση που προέρχεται από τους μόνιμους κατοίκους στον τόπο προορισμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο κλάδος της Εστίασης, όπου εκτός από κύριο στοιχείο της ζήτησης για τουριστικά αγαθά και υπηρεσίες, η δραστηριότητά του επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από τη ζήτηση των μόνιμων κατοίκων.

Για τις περιπτώσεις αυτές γίνεται η υπόθεση ότι το τμήμα της ζήτησης που σχετίζεται με την τουριστική δραστηριότητα, εκφράζεται από το ποσοστό των επιχειρήσεων που λειτουργούν στις περιοχές της χώρας με τη μεγαλύτερη τουριστική ζήτηση (όπως εκτιμάται από τα στοιχεία του Μητρώου Επιχειρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ). Αυτές θεωρούνται (στη μελέτη αυτή) ότι είναι οι περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου, Βορείου Αιγαίου, Κρήτης, Ιονίων Νήσων και Κεντρικής Μακεδονίας όπου καταγράφονται σχεδόν τα $\frac{3}{4}$ των διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακού τύπου καταλύματα της χώρας. Λαμβάνοντας για την εκτίμηση το σύνολο της περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας γίνεται η υπόθεση ότι το ποσοστό επιχειρήσεων του νομού Θεσσαλονίκης (του δεύτερου πιο πολυπληθή νομού της χώρας) αντισταθμίζει, τουλάχιστον εν μέρει, το ποσοστό επιχειρήσεων που άμεσα επηρεάζονται από την τουριστική δραστηριότητα στην Αττική, όπου επίσης αποτελεί περιοχή (Αθήνα, νησιά Αργοσαρωνικού, Κύθηρα, Αντικύθηρα) με σημαντικό αριθμό αφίξεων από το εξωτερικό και διανυκτερεύσεων.

Επίσης για τις περιπτώσεις εκείνες όπου η εκτίμηση του υποδείγματος απαιτούσε την ανάλυση κλάδων, βάσει της ΣΤΑΚΟΔ, σε μεγαλύτερη ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν πρωτογενή στοιχεία από έρευνα σε τουριστικές επιχειρήσεις για τον προσδιορισμό των συντελεστών παραγωγής στους τουριστικούς κλάδους σε συνδυασμό με στατιστικά στοιχεία από την Eurostat σχετικά με τη διάρθρωση των επιχειρήσεων στην Ελλάδα σε επίπεδο κλάδων βάσει της Nace Rev.1 (Structural Business Statistics).

Η επίδραση του τουριστικού κλάδου σε όρους αξίας παραγωγής στην οικονομία υπολογίστηκε πολλαπλασιάζοντας το διάνυσμα της τουριστικής δαπάνης και των επενδύσεων στους συναφείς με τον τουρισμό κλάδους οικονομικής δραστηριότητας με την μήτρα του Leontief. Η επίδραση στα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη εκτιμήθηκαν υπό την υπόθεση σταθερής τους αναλογίας ως προς την αξία παραγωγής κάθε κλάδου.

5.2 Πίνακες και Διαγράμματα

Πίνακας 5.2: Κατηγορίες τουριστικά χαρακτηριστικών αγαθών και τουριστικά χαρακτηριστικών δραστηριοτήτων (κλάδων)

Προϊόντα	Κλάδοι
1. Υπηρεσίες Καταλύματος για τους επισκέπτες	1. Υπηρεσίες παροχής καταλύματος
2. Υπηρεσίες Εστίασης (τρόφιμα-ποτά) για τους επισκέπτες	2. Δραστηριότητες συναφείς με τις Υπηρεσίες Εστίασης
3. Υπηρεσίες σιδηροδρομικής μεταφοράς επιβατών	3. Σιδηροδρομικές μεταφορές επιβατών
4. Υπηρεσίες οδικής μεταφοράς επιβατών	4. Οδικές μεταφορές επιβατών
5. Υπηρεσίες πλωτής μεταφοράς επιβατών	5. Πλωτές μεταφορές επιβατών
6. Υπηρεσίες αεροπορικής μεταφοράς επιβατών	6. Αεροπορικές μεταφορές επιβατών
7. Υπηρεσίες ενοικίασης μεταφορικού εξοπλισμού	7. Ενοίκιαση μεταφορικού εξοπλισμού
8. Ταξιδιωτικά γραφεία και άλλες υπηρεσίες κρατήσεων	8. Ταξιδιωτικά γραφεία και λοιπές δραστηριότητες κρατήσεων
9. Πολιτιστικές υπηρεσίες	9. Πολιτιστικές δραστηριότητες
10. Αθλήματα και άλλες ψυχαγωγικές υπηρεσίες	10. Ψυχαγωγικές δραστηριότητες
11. Τουριστικά χαρακτηριστικά αγαθά της χώρας	11. Λιανικό εμπόριο τουριστικά χαρακτηριστικών αγαθών της χώρας
12. Τουριστικές χαρακτηριστικές υπηρεσίες της χώρας	12. Άλλες τουριστικά χαρακτηριστικές δραστηριότητες

Πηγή: International Recommendation for Tourism Statistics 2008

Πίνακας 5.3: Κατηγορίες καταλυμάτων που εντάσσονται στον κλάδο παροχής υπηρεσιών καταλύματος (κλάδος 55) της ΣΤΑΚΟΔ-08

Κωδικός κλάδου	Περιγραφή
55.1: Ξενοδοχεία και παρόμοια καταλύματα	Περιλαμβάνεται η παροχή βραχυχρόνιου καταλύματος σε: Ξενοδοχεία, μοτέλ και πανδοχεία Ξενοδοχεία με εγκαταστάσεις συνεδρίων Ξενοδοχεία και μοτέλ με ή χωρίς εστιατόριο.
55.2: Καταλύματα διακοπών & άλλα καταλύματα σύντομης διαμονής	Περιλαμβάνεται η παροχή βραχυχρόνιου καταλύματος σε: - σαλέ, διαμερίσματα διακοπών και ενοικιαζόμενα δωμάτια.
55.3: Κατασκήνωση, εγκαταστάσεις οχημάτων αναψυχής – ρυμουλκούμενα οχήματα	Εγκαταστάσεις κατασκήνωσης (κάμπινγκ) συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων για τροχόσπιτα.
55.4: Άλλα καταλύματα	Περιλαμβάνονται οι ξενώνες νεότητας, ορεινά καταφύγια, αγρεπαύλεις και άλλες εγκαταστάσεις.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 5.4: Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, Πληρωμές κατά περιφέρεια και πιστώσεις στο Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, 2010

Περιφέρειες	Συγχρη/μενο*	Εθνικό*	Σύνολο
Αττική	78,4	10,1	88,5
Θεσσαλία	30,9	8,6	39,5
Στερεά Ελλάδα	30,9	8,6	39,5
Ήπειρος	38,0	7,2	45,2
Δυτική Μακεδονία	14,3	5,8	20,0
Πελοπόννησος	28,5	11,5	40,0
Δυτική Ελλάδα	28,5	11,5	40,0
Ιόνια Νησιά	23,8	2,9	26,6
Βόρειο Αιγαίο	33,3	5,8	39,0
Νότιο Αιγαίο	16,6	5,8	22,4
Κρήτη	40,4	7,2	47,6
Α. Μακεδονία-Θράκη	28,5	8,6	37,1
Κεντρική Μακεδονία	83,1	14,4	97,5
Σύνολο Χώρας	475,0	108,0	583,0
Τουριστικά αναπτυγμένες περιοχές**	197,1	36,0	233,1
Πιστώσεις ΠΔΕ στο Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού			
178,9 εκατ. €			

(*) Η κατανομή στις περιφέρειες γίνεται με βάση τα στοιχεία του Περιφερειακού προγράμματος ΠΔΕ 2012, καθώς δεν υπάρχει αντίστοιχη πληροφορία για το 2010

(**) Ιόνια Νησιά, Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο, Κρήτη, Κεντρική Μακεδονία

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Προϋπολογισμός Δημοσίων Επενδύσεων, Εισηγητική έκθεση κρατικού προϋπολογισμού 2012

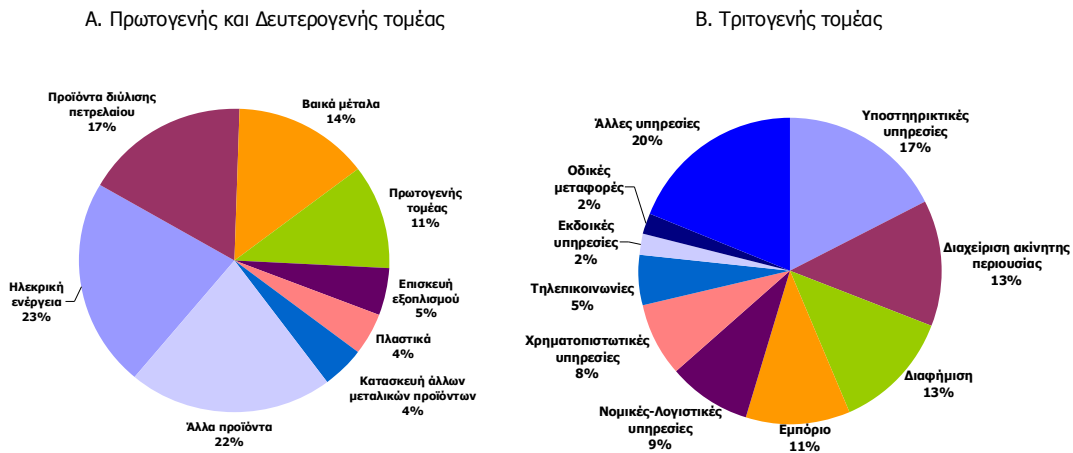
Πίνακας 5.5: Αξία επενδύσεων (εκατ. €) στον κλάδο υπηρεσιών καταλύματος που έχουν υπαχθεί στον επενδυτικό νόμο 3299/04 το 2010

Είδος Επένδυσης	Συνολικός Προϋπολογισμός*
Εκσυγχρονισμός camping	1,35
Εκσυγχρονισμός Ξενοδοχείων	157,34
Ίδρυση / Επέκταση Ξενοδοχείων	494,15
Μετατροπή διατηρητέων / Παραδοσιακών Ξενοδοχείων	38,50
Προσθήκη συμπληρωματικών εγκαταστάσεων	8,86
Σύνολο	700,2

(*) Αφορά προσωρινά στοιχεία που έχουν αντληθεί από τα ΦΕΚ στα οποία έχουν δημοσιευθεί οι σχετικές αποφάσεις υπαγωγής

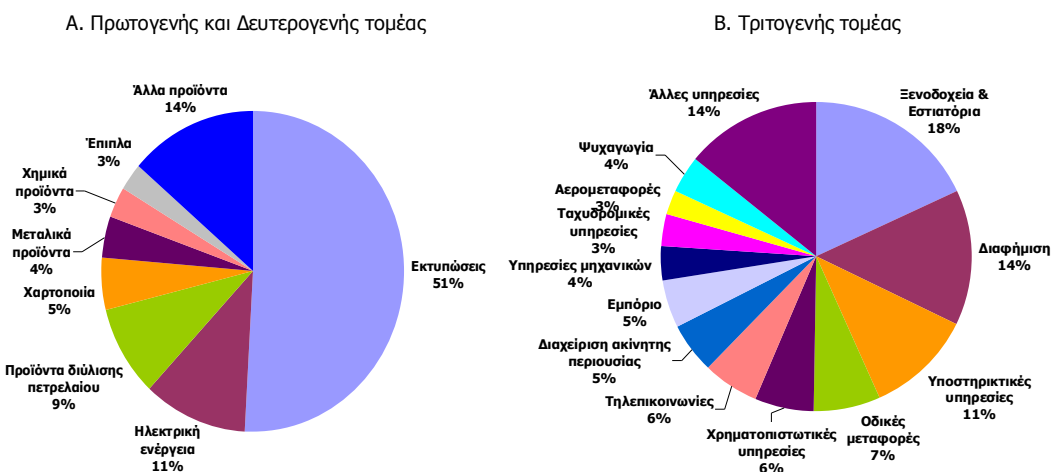
Πηγή: ΕΟΤ, Διεύθυνση Μελετών και Επενδύσεων

Διάγραμμα 5.1: Κύριες εισροές στην παραγωγική διαδικασία των επιχειρήσεων εκμίσθωσης και ενοικίασης (Κλάδος 77, ΣΤΑΚΟΔ-08)

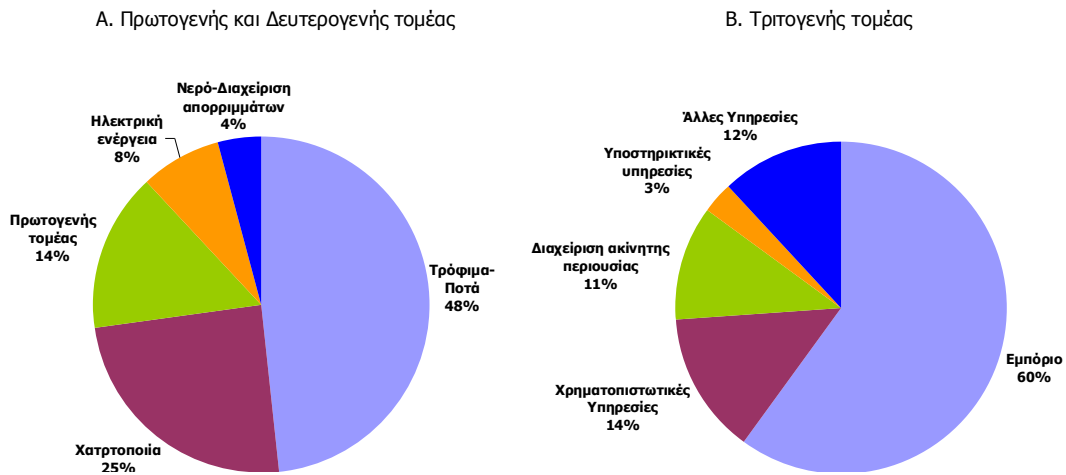
Πηγή: Eurostat Επεξεργασία: IOBE

Διάγραμμα 5.2: Κύριες εισροές στην παραγωγική διαδικασία των Ταξιδιωτικών γραφείων (Κλάδος 79, ΣΤΑΚΟΔ-08)

Πηγή: Eurostat Επεξεργασία: IOBE

Διάγραμμα 5.3: Κύριες εισροές στην παραγωγική διαδικασία των επιχειρήσεων εστίασης (Κλάδος 56, ΣΤΑΚΟΔ-08)

Πηγή: Eurostat Επεξεργασία: IOBE

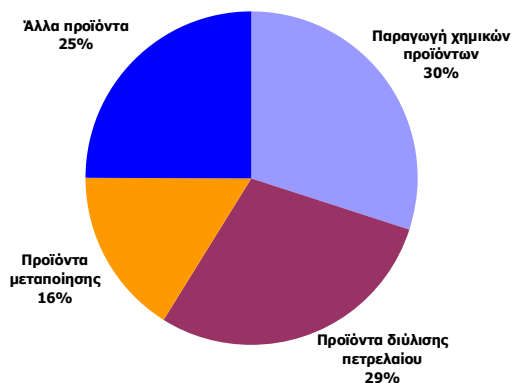
Διάγραμμα 5.4: Κύριες εισροές στην παραγωγική διαδικασία των ακτοπλοϊκών επιχειρήσεων (Κλάδος 50, ΣΤΑΚΟΔ-08)

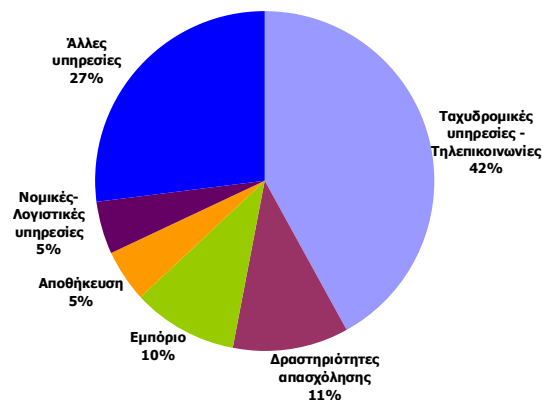
Πηγή: Eurostat Επεξεργασία: IOBE

Διάγραμμα 5.5: Κύριες εισροές στην παραγωγική διαδικασία των αεροπορικών εταιριών (Κλάδος 51, ΣΤΑΚΟΔ-08)

A. Πρωτογενής και Δευτερογενής τομέας

B. Τριτογενής τομέας

Πηγή: Eurostat Επεξεργασία: IOBE

6. Βιβλιογραφία

- [1] UN World Tourism Organization (UNWTO), Tourism highlights 2008 Edition and World Tourism Barometer (June 2009)
- [2] International Recommendations for Tourism Statistics, 2008. UNWTO
- [3] Tourism Satellite Accounts: Recommended Methodological Framework, 2008. UNWTO
- [4] Παυλόπουλος Π. Το Μέγεθος και η Δυναμική του Τουριστικού τομέα, ΙΤΕΠ, 1999
- [5] Methodology for producing the 2011 WTTC/OE Travel and Tourism Economic impact research. World Travel and Tourism Council-Oxford Economics